

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, 20.12.2000
KOM(2000) 835 endelig

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN

TACIS-PROGRAMMET – ÅRSRAPPORT FOR 1999

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	3
Finansielle resultater og strømlining af procedurer	5
Armenien	8
Aserbajdsjan.....	11
Belarus (Hviderusland).....	15
Georgien	15
Kasakhstan.....	18
Den Kirgisiske Republik	21
Moldova.....	24
Mongoliet.....	27
Tadsjikistan.....	37
Turkmenistan	38
Ukraine	40
Usbekistan.....	44
Supplerende Tacis-programmer.....	48
Evaluering.....	60

INDLEDNING

I 1999 bidrog Tacis-programmet væsentligt til opnåelsen af målet: støtte til de Nye Uafhængige Staters (NUS')* overgang til markedsøkonomi og demokrati.

Tacis blev i 1999 en endnu fastere bestanddel af EU's politik for regionen, idet flere partnerskabs- og samarbejdsaftaler (PSAer) mellem EU og individuelle NUS-partnere trådte i kraft. Tacis-støtten er baseret på visse fælles økonomiske og politiske værdier og former for praksis, der er fastlagt i PSAerne, herunder især respekt for demokratiske principper og menneskerettigheder samt de markedsøkonomiske principper.

Fordi forbindelsen mellem strategisk rådgivning og teknisk bistand var blevet styrket, kunne Tacis reagere endnu mere hensigtsmæssigt på forandringerne i regionen. Gode eksempler på dette er den hurtige reaktion på kritiske begivenheder, som f.eks. anvendelsen af 20 mio. EUR fra Tacis-budgettet til at hjælpe med at overvinde de negative følger for de øvrige NUS-partnere af den finansielle krise i Rusland i 1998, lanceringen af nye aktiviteter inden for retlige og indre anliggender samt den store vægt, der blev lagt på regionalt samarbejde i Kaukasus. Den nye strategi har også gjort Tacis mere synlig for politiske beslutningstagere, økonomiske interessegrupper og borgerorganisationer i NUS, hvilket giver nye muligheder for at inddrage lokale aktører til gavn for projekterne. De projekter, der blev udvalgt i 1999, bidrog også til den makroøkonomiske reformproces og sektorreformen i NUS. EU har gentagne gange understreget, at Tacis-programmet kun kan blive en succes, hvis NUS-regeringerne træffer de nødvendige makroøkonomiske reformforanstaltninger.

Tacis-projekterne blev gennemført af Kommissionens fælles Relex-tjeneste (SCR), som i dag styrer alle tekniske, operationelle, finansielle, regnskabsmæssige, kontraktlige og retlige aspekter af EU's støtteindsats, og som også er ansvarlig for kontrol og evaluering. SCR er kommet videre med strømliningen og rationaliseringen af forvaltningen af Tacis-støtten, herunder udbuds- og kontraktprocedurene, samt den finansielle forvaltning.

Forbindelserne til andre af EUs politikområder blev ligeledes styrket. Det går fortsat fremad med forhandlingerne om EU-medlemskab for NUS' naboer mod vest, herunder forhandlingerne om f.eks. visumkrav og handelsforbindelser, hvilket har sat yderligere fokus på Tacis' rolle i den vigtige grænseregion. Den tiltagende betydning, Østersøen har fået for et udvidet EU og for udviklingen af EUs initiativ "den nordlige dimension", giver nye muligheder for at udnytte synergivirkningen med Tacis. "Den nordlige dimension", der er et initiativ særlig rettet mod Østersøregionen, bidrager til at maksimere samordningen og virkningerne af forskellige EU-aktiviteter vedrørende Rusland og ansøgerlandene omkring Østersøen, forøge velstanden og opfylde de specifikke behov i regionen. Den voksende erkendelse af de særlige forhold, der gør sig gældende i regionen omkring Barentshavet, er endvidere ved at føre til større samarbejde mellem Rusland og EU, især Skandinavien, således at der opstår et nyt område, hvor der kan etableres et samarbejde mellem Tacis og andre egnede instrumenter. I den sydlige del af det område, der er omfattet af Tacis-programmet, er der ved at blive udviklet instrumenter til brug for samarbejdet med områderne ved Sortehavet og Det Kaspiske Hav. Tacis er dog fortsat det vigtigste af de instrumenter, der anvendes for at afhjælpe problemerne i disse regioner. Samordningen med andre donorer – især EU-landene og de internationale finansielle institutioner – har været tæt (navnlig

* Armenien, Aserbajdsjan, Belarus (Hviderusland), Georgien, Kasakhstan, Den Kirgisiske Republik, Moldova, Mongoliet, Den Russiske Føderation, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraine og Usbekistan

som følge af de fælles strategier for Rusland og Ukraine), og har været en væsentlig kilde til oplysninger og et godt forum for skabelsen af yderligere synergivirkninger.

Især i Sydkaukasus var Tacis-aktiviteterne i 1999 koncentreret om at fremme det regionale samarbejde. 1999 var et år med megen politisk uro i regionen: drab på ledende parlamentsmedlemmer i Armenien, spørgsmål om den demokratiske praksis i visse lande og – i baggrunden – Ruslands militære felttog i Nordkaukasus. Derfor fokuserede Tacis kraftigt på at genåbne kommunikationsvejene både som hjælp til at udnytte det økonomiske potentiale og for at sikre en bedre forståelse mellem de forskellige regeringer.

Hvad angår programindholdet har målet været at undgå en for stor spredning af Tacis-indsatsen på for mange projekter. Tacis har derfor fokuseret på en række emner, som NUS og EU-landene er enige om at prioritere højt for at støtte modtagerlandenes generelle økonomiske reformer og sektorpolitikker. Hovedvægten har været lagt dels på løsningen af de sociale problemer i forbindelse med overgangen til markedsøkonomi og demokrati, dels på reformen af den vigtige sundhedssektor. Der er gennemført omstruktureringer og institutionelle reformer, især i ministerierne og den finansielle sektor, for at effektivisere de markedsorienterede økonomier. Der er gjort meget ud af skattesystemerne, og der er indført retssystemer til beskyttelse af lokale og udenlandske investeringer samt konkurrenceevnen, ligesom problemet med svage domstole, som kan hindre en retfærdig retshåndhævelse og derved holde investorerne borte fra området, er søgt løst.

Der er også gennemført miljøprojekter, både på nationalt plan og som led i grænseoverskridende programmer. Det er vigtigt at hente europæisk knowhow inden for miljøteknologier og industriprocesser til området, da NUS-industriernes miljøteknologiske viden er noget antikveret og ofte forældet. Regionalt samarbejde er nødvendigt, fordi de fleste af de større miljøudfordringer for disse lande, især de udfordringer, den luft- og vandbårne forurening udgør, er grænseoverskridende og derfor kræver samarbejde mellem de berørte lande. Især som følge af dårlig drikkevandskvalitet og sundhedsskadelige udledninger er befolkningens sundhedstilstand blevet forringet i en række grænseregioner. Endvidere har en forældet og ineffektiv miljøteknologi i forskellige industrisektorer produceret affald, hvis skadelige virkninger rækker ud over grænseregionerne.

Et andet nøgletema har været udviklingen af infrastruktur (transport, energi og kommunikation), der er et centralt element i de moderne viden- og informationsbaserede markedsøkonomier, og som er afgørende for landenes integrering i den internationale økonomi. Der er gjort en indsats for at udvikle den private sektor med henblik på at stimulere økonomisk vækst, jobskabelse og befolkningens velfærd. Menneskelige ressourcer er et andet af de større indsatsområder for Tacis, idet den langsigtede vækst og velstand i NUS-økonomierne skal bygge på uddannelsessystemerne, som også skal bidrage til udviklingen af demokratiske samfund og markedsøkonomi ved at promovere nye holdninger, adfærdsmønstre og færdigheder hos borgerne. Alle lande med overgangsøkonomier står også over for en anden væsentlig udfordring, nemlig indførelsen af effektive og målrettede socialsikringsordninger, som støtter udsatte samfundsgrupper som f.eks. de ældre. For at opbygge en videnbase i regionen gennem overførsel af knowhow og udveksling af erfaringer indeholder alle projekter en tilskyndelse til at samarbejde med og gennem lokale partnere (institutioner, eksperter og virksomheder).

I 1999 fortsatte evalueringen og overvågningen af Tacis-programmerne. Som følge af den højere profilering af alle EU-aktiviteter i perioden og den tidligere beslutning om at øge Tacis-aktiviteternes gennemsigtighed blev der gennemført en række evalueringer, hvis resultater blev offentliggjort i årets løb. Som det kunne forventes, var evalueringerne ikke entydigt positive, men alle resultaterne viste dog, at Tacis-programmet var på vej til at blive et selvevaluerende program,

hvor aktiviteterne bedømmes ud fra strenge kriterier. Da Tacis endvidere opererer i et vanskeligt og omskifteligt miljø, er de programansvarlige sig bevidst, at de skal være absolut villige til at lytte og lære, ikke alene af evalueringsrapporterne, men af alle deltagere i programmet.

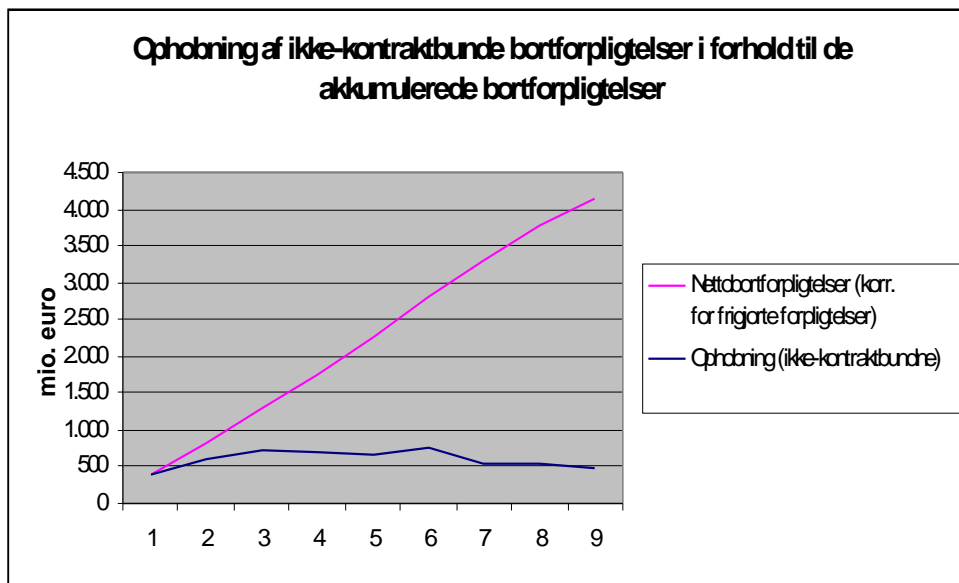
Tacis-forordningen for 1996-1999 udløb i 1999. Den nye forordning for perioden 2000-2006, der blev vedtaget den 29. december 1999 efter høring af Europa-Parlamentet, bygger på erfaringerne med Tacis og gør det muligt at yde et vejledende beløb på i alt 3 138 mio. EUR i tilskud gennem de næste syv år. Den nye forordning åbner mulighed for flere og mere fokuserede investeringsfremmeaktiviteter med vægten langt på det regionale aspekt. EU-kommissæren for eksterne forbindelser, Chris Patten, bød i begyndelsen af 2000 den nye forordnings ikrafttrædelse velkommen med en bemærkning om, at "de nye instrumenter vil give os mulighed for at opbygge endnu tættere og mere konstruktive forbindelser til vore partnere og naboer i NUS".

FINANSIELLE RESULTATER OG STRØMLINING AF PROCEDURER

Som følge af et generelt krav om bedre styring af EUs eksterne hjælpeprogrammer og de vanskeligheder, der er forbundet med et program dækkende et så stort geografisk område og så mange forskellige støttemodtagere, er der sket markante forbedringer i overvågningen og kontrollen af Tacis-programmet. Selv om resultaterne faktisk blev forbedret på mange områder i 1999, er der dog lang vej endnu. Men det er problemer, der skal løses i forbindelse med den reform af samtlige eksterne EU-hjælpeprogrammer, der begynder i midten af 2000.

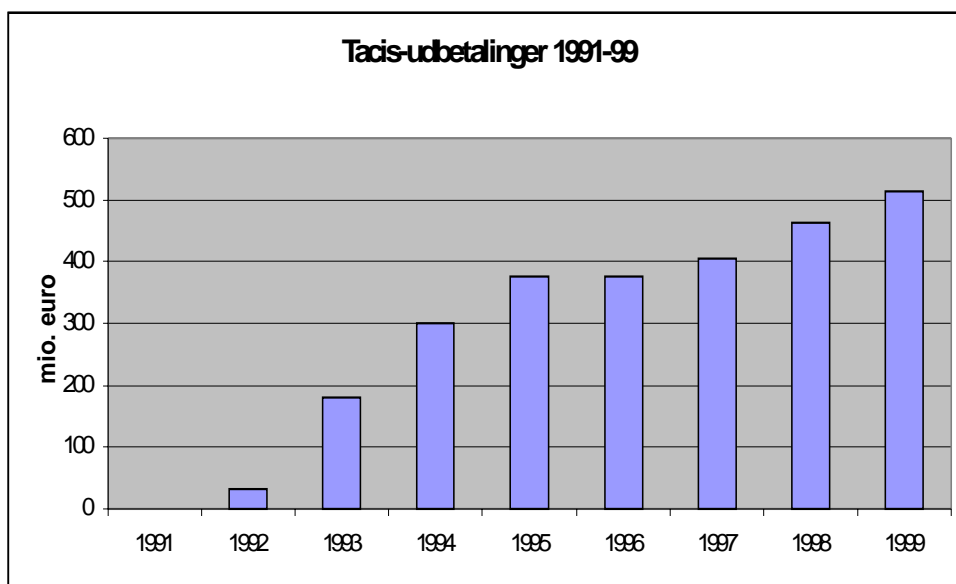
Reformen vil indebære en ny arbejdsdeling mellem de tjenestegrene i Kommissionen, der er ansvarlige for forvaltningen af Tacis-programmet, idet disse nu er GD Relex og SCR. På den ene side vil planlægningen og gennemførelsen af projekter blive samlet for derved at afkorte den tid, det tager at gennemføre godkendte projekter. På den anden side vil der blive tillagt den flerårige programmering større betydning for derved at sikre, at der tages hensyn til bredere "policy"-anliggender som f.eks. handels-, udenrigs- og sikkerhedspolitik og Tacis-partnerlandenes interesser. Desuden har den gradvise udlægning af projektforvaltningen til Kommissionens delegationer til formål at forbedre programforvaltningens kvalitet og reaktionsevne.

Som følge af Kommissionens indsats for at fremskynde procedurerne (hvilket er lykkedes bedre for Tacis end for noget andet eksternt EU-hjælpeprogram) samt initiativerne til at frigøre ikke-kontraktbundne bevillinger fra ældre programmer (i alt 91 mio. EUR i 1999) blev ophobningen af ikke-kontraktbundne bortforpligtelser reduceret til det laveste niveau siden lanceringen af Tacis i 1991. Ophobningen af bortforpligtelser efter fradrag af værdien af indgåede kontrakter (dvs. beløbet for de uudnyttede forpligtelser, for hvilke der stadig kan indgås kontrakter) var i 1999 bragt ned på 455 mio. EUR (efter at have toppet med 747 mio. EUR i 1996). En ophobning af denne størrelse svarer nogenlunde til ét års Tacis-budget.

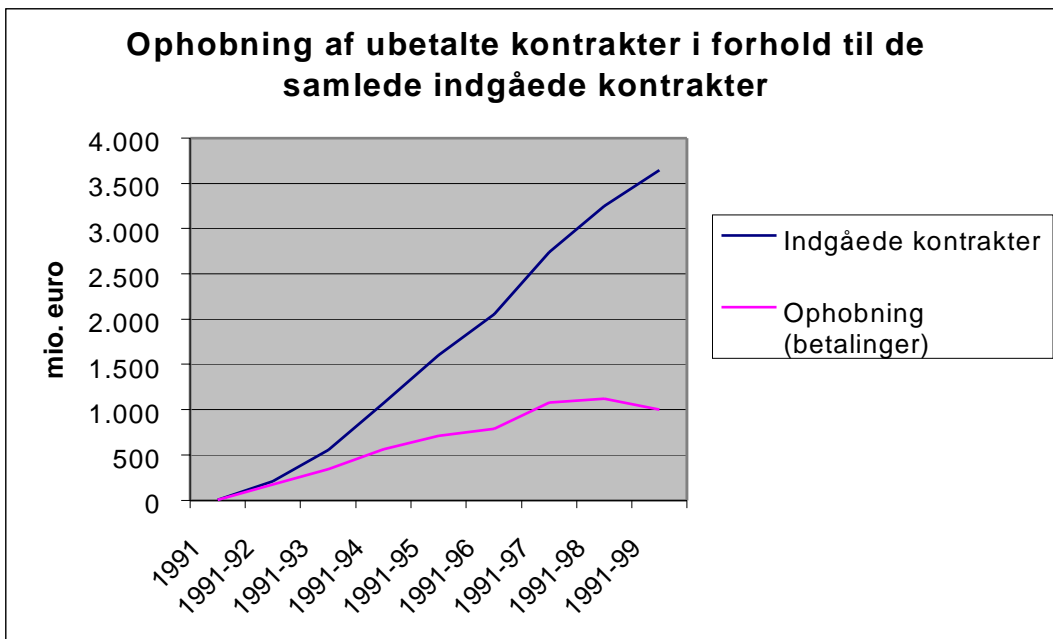
Med det nuværende tempo tager det ca. et år, før en bevilling bliver til en indgået kontrakt, dvs. før projektgennemførelsen kan påbegyndes. Det er afgørende for denne proces, at GD Relex hurtigt indgår forpligtelserne, og at SCR bliver hurtigere til at iværksætte udbuds- og kontraktindgåelsesprocedurerne.

Ud over at forbedre bortforpligtelses- og kontraktindgåelsesprocedurerne er det også lykkedes for Kommissionen at fremskynde udbetalingerne til de kontrahenter, der gennemfører projekterne. Udbetalingerne var i 1999 igen rekordhøje: 513,5 mio. EUR. De hurtigere udbetalinger skyldtes til dels en hurtigere fakturabehandling. Således var der i maj 1999 71 fakturaer til et samlet beløb af 12 mio. EUR, der havde været forfaldne i over 40 dage, mens der i december ikke var forfaldne fakturaer overhovedet. Den interne frist for behandling af fakturaer er blevet reduceret til 25 dage.

1999 var også et vendepunkt hvad angår ophobningen af uudnyttede betalingsbevillinger, dvs. de betalinger, der endnu manglede at blive foretaget i forbindelse med allerede indgåede kontrakter. Tallet har været stigende hvert år i perioden 1991-1998 og nåede i 1998 op på 1 155 mio. EUR i uudnyttede forpligtelsesbevillinger svarende til næsten tre års nettobortforpligtelser og over to års

kontraktindgåelser. Men i 1999 faldt tallet for første gang, nemlig med 10%, som følge af et lavere forpligtelsesniveau og et højere betalingsniveau.

Tacis-programmets finansielle gennemførelse vurderes ud fra størrelsen af de uudnyttede bevillinger, dvs. ud fra størrelsen af de kontraktbundne bevillinger sammenholdt med de faktiske udbetalinger. De uudnyttede bevillinger toppede i 1998 med 1 679 mio. EUR, men var ved udgangen af 1999 faldet til 1 502 mio. EUR, et fald på 11%. Den aktuelle tendens er forholdsvis stabil, idet størrelsen af bortforpligtelser, kontraktbundne bevillinger og udbetalinger stort set konvergerer – hvilket også måtte forventes af et indkørt hjælpeprogram med et bortforpligtelsesniveau, der ligger nogenlunde stabilt fra år til år.

Tacis-resultaterne i 1999 afspejlede denne tendens (og er yderligere specificeret i bilaget) med et stigende udbetalingsniveau, bortforpligtelser i overensstemmelse med det fastlagte mål og et faldende antal udbudsforretninger og kontraktindgåelser. Der blev indgået kontrakter for over 99% af bortforpligtelserne, og den eneste undtagelse var en sent vedtagen bortforpligtelse (vedtaget i december vedrørende Tjernobyl-beskyttelsesfonden). Som følge af knappe ressourcer måtte behandlingen af 12 projekter til en værdi af 28 mio. EUR dog udsættes fra 1999 til 2000.

Interessen for den interne finansielle styring af Tacis var lige så stor som interessen for projektets gennemførelse "i marken". De regnskabsmæssige registreringer og opgørelserne af de udgifter, der finansieres under programmet, gennemgås regelmæssigt af eksterne revisorer, som Kommissionen har indgået kontrakter med. Som supplement til de regelmæssige opfølgninger og kontroller, der i fornødent omfang foretages på stedet af Kommissionens tjenestegrene og Revisionsretten, er der indgået kontrakter med uafhængige konsulenter, der skal overvåge programmets gennemførelse og kontrahenternes aktiviteter og slutte af med en omfattende efterfølgende evaluering for at fastslå, om målene for programmerne og kontrakterne er blevet nået.

I november 1999 besluttede Kommissionen at forenkle kontrakttildelingsprocedurerne for alle samarbejdsprogrammer med tredjelande. Med vedtagelsen af en vejledning i indgåelse af eksterne hjælpekontrakter blev de over 40 forskellige udbudsprocedurer reduceret til otte forenklede procedurer for indkøb af tjenesteydelser, anlægsarbejder og forsyninger, der fra og med år 2000 vil finde anvendelse på alle EF-finansierede kontrakter over hele verden. Vejledningen fastlagde også

mere gennemsigtige procedurer for kontrakttilde­ling med større offentlighed omkring de forskellige faser af tildelingen. Der blev vedtaget et nyt udkast til vejledning i indgåelse af eksterne hjælpekontrakter, og arbejdet med at oprette en samlet database for alle EUs eksterne hjælpeprogrammer blev påbegyndt.

Efter omorganiseringen af Tacis er ansvaret delt mellem de geografiske operationelle enheder i det relevante direktorat i Generaldirektoratet for Eksterne Forbindelser (DG ER E) og SCR, hvis direktorat A er ansvarlig for gennemførelsen af programmer og projekter i Central- og Østeuropa, Vestbalkan, De Nye Uafhængige Stater (tidligere Sovjetunionen) samt Mongoliet. Andre direktorater er ansvarlige for budgetudarbejdelse, finansiel overvågning, finansiel gennemførelse, revision og tilsyn, offentliggørelse, administration, godkendelse af udbudsbekendtgørelser, tildeling af kontrakter samt evaluering.

I 1999 begyndte SCR endvidere at undersøge, hvorledes ansvaret for gennemførelsen af individuelle projekter kunne ”flyttes” fra Bruxelles til Kommissionens ansatte ”i marken”, især personalet på de fire delegationer i Georgien, Kasakhstan, Rusland og Ukraine. Som led i en forsøgsordning inden for udvikling af den private sektor blev en programmedarbejder udsendt til delegationen i Almaty, hvor han overtog ansvaret for projekterne. Denne forsøgsordning er siden blevet udvidet til også at omfatte Kiev. Flytningen af projektansvaret tættere på selve projekterne vil sikre en mere fleksibel projektstyring. De erfaringer, der opnås ved pilotprojekterne, skal tjene som grundlag for en flytning af yderligere ansvar på det operationelle plan til de ansatte ”i marken”. Det skal dog bemærkes, at decentraliseringen vil tage længere tid i forbindelse med Tacis end ved andre kommissionsprogrammer, da Kommissionen for tiden ikke har et komplet net af delegationer i NUS.

ARMENIEN

Hvad angår Armenien fokuserede Tacis i overensstemmelse med det generelle mål: at fremme det regionale samarbejde, stadig mere på en forbedring af kommunikationsmidlerne, både som en forudsætning for fuld udnyttelse af landets økonomiske potentiale og som et middel til at tilskynde regionens regeringer til trods de eksisterende konflikter at samarbejde om projekter til gensidig fordel. Armenien havde således fordel af såvel foranstaltningerne i det nationale Tacis-program som foranstaltningerne i det mellemstatslige program, især Inogate og Traceca. Herudover fokuserede Tacis på opkvalificering af ansatte i erhvervslivet, statsforvaltningen og landbruget samt på udvikling af det civile samfund. Alle disse foranstaltninger er væsentlige, når et nyt land og en ny region opstår med en befolkning, der skal lægge tidligere tiders bitterhed bag sig og glæde sig over, at den arbejder for en fælles fremtid.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Et af de vigtigste projekter, Tacis støttede i 1999, havde til formål at finde nye måder, hvorpå regionernes politik kan koordineres med den nationale politik, således at de markedsøkonomiske principper, der vedtages af centralforvaltningen, også gennemføres på lokalt plan. Hidtil har de lokale og regionale forvaltninger kun haft få erfaringer med en selvstændig økonomistyring, hvilket bevirker, at f.eks. budgettering, omkostningsvurderinger ved investeringer samt prioritering er nye begreber. Det pilotprojekt, der er i gang i Lori-regionen, vil påvirke regionen direkte og tjene som model for andre regioner og lande.

Tacis hjalp også både med gennemførelsen af Armeniens partnerskabs- og samarbejdsaftale med EU, som trådte i kraft i juli 1999, og med at opfylde forpligtelserne i forbindelse med Armeniens

ansøgning om optagelse i WTO. Der er ved at blive oprettet et Center for Økonomisk og Juridisk Rådgivning, der skal bistå med handels- og investeringsspørgsmål og senere også med de politiske og retlige spørgsmål, der opstår i disse områder. Tacis støttede kursskiftet i Armeniens energipolitik, som indebærer lukning af Medzamorværket, såvel ved at hjælpe med at identificere alternative energikilder og energibesparelsermetoder for Energistrategicentret under regeringen, som ved at yde direkte teknisk bistand i form af f.eks. levering af sikkerhedsventiler til Medzamorværket for at øge sikkerheden i værkets sidste leveår.

Herudover har Tacis:

- hjulpet med at effektivisere retsvæsenet og øge dets uafhængighed ved at oprette et uddannelsessted for retternes personale og derved medvirket til at forbedre dommernes og de øvrige ansattes kvalifikationer; Tacis har endvidere hjulpet med udarbejdelse og offentliggørelse af kommentarer til armensk lovgivning
- hjulpet med at indføre identifikationsnumre til socialsikringsbrug for at give bredere adgang til ydelser og mulighed for en mere systematisk planlægning
- promoveret etableringen af nye virksomheder gennem støttecentre
- tilbudt uddannelse som socialarbejder
- gennem Tempus-programmet fortsat samarbejdet om en reform af de videregående uddannelser.

Den politiske kontekst

Samarbejdsrådet for EU-Armenien holdt sit første møde i Luxembourg i oktober 1999 og udtrykte her tillid til, at gennemførelsen af PSAen ville sikre sammenhængen mellem de forskellige aspekter af forbindelserne mellem EU og Armenien, herunder bl.a. Tacis-støtten. Samarbejdsrådet gik endvidere ind for, at samarbejdet i 1999/2000 skulle fokusere på støtte til at løse Nagorno/Karabakh-konflikten, identificering af midler til at fremme det regionale samarbejde i Kaukasus, gennemførelse af PSAen i almindelighed og aftalens handels- og investeringsfremmende foranstaltninger i særdeleshed, fremme af foranstaltninger, der gør det muligt for Armenien at lukke atomkraftværket i Medzamor, styrkelse af demokratiseringsprocessen og respekten for menneskerettigheder samt tæt samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel.

I Tacis' vejledende program for Armenien for perioden 1996-1999, der blev godkendt i juli 1996, blev tre samarbejdsområder prioriteret højt:

Udvikling af menneskelige ressourcer: En reform af den offentlige forvaltning er et nøgleelement i overgangsprocessen, og Tacis-projekterne om offentlig forvaltning og arbejdsløshed har derfor også til formål at støtte strategiformuleringen. Ændringerne kræver, at ansatte i statsforvaltningen skal påtage sig nye roller i en politisk, social, økonomisk og administrativ verden, der er under stadig forandring, hvilket igen kræver tilpasning af den offentlige forvaltnings funktion og finansiering. Tacis har ydet støtte til etablering af en Skole for Offentlig Forvaltning, som har udviklet sig til en national uddannelsesinstitution til opkvalificering og omskoling af de deltagende embedsmænd og til uddannelse af den næste generation. Skolen har også gennemført socialsikringsprojekter.

Udvikling af den private sektor: Tacis har bestræbt sig på dels at opfylde de nye private eller privatiserede virksomheders behov hvad angår erhvervsuddannelse, rådgivning omkring

omstrukturering, et stabilt banksystem og velfungerende kapitalmarkeder, dels at støtte indførelsen af de love og forskrifter, der kræves i en markedsøkonomi. Støtten til den private sektor har taget sigte på at skabe et erhvervsklima, som private virksomheder kan trives i. Tacis-indsatsen har også omfattet etablering af et uddannelsescenter for ansatte i regnskabsafdelingerne med en række længerevarende kurser for akademikere og efteruddannelseskurser for praktikere. Tacis har allerede hjulpet med at etablere Armeniens Kooperative Landbrugsbank, der skal yde landbrugere lån til indkøb af såsæd eller modernisering af maskinparken med henblik på en udbytteforøgelse. Andre Tacis-projekter har omfattet hjælp til privatisering, uddannelse af bankansatte og etablering af armenske institutioner, der fungerer som mellemlid i udviklingen af den private sektor, som f.eks. et erhvervscenter for SMVer, en konsulentordning til brug for privatiserede virksomheder under omstrukturering, samt en gensidig investeringsfond, der skal operere på det værdipapirmarked, der er under oprettelse.

Støtte til gennemførelsen af det offentlige investeringsprogram: Tacis støtter reformer i energisektoren. Siden 1991 har Tacis' indsats i Armenien været fokuseret på en overvindelse af energikrisen. Tidligere Tacis-projekter omfattede fastlæggelsen af en energisparestrategi og oprettelse af et energicenter, omstrukturering af gassektoren samt drift af olie- og gasledninger. Energifikrisen er nu overstået, og reformerne er i gang. Tacis hjælper med at identificere alternative energikilder og reducere energiforbruget som følge af Armeniens forpligtelse til at lukke atomkraftværket i Medzamor inden udgangen af 2004.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Armenien (fra 1998-1999) omfattede seks nye projekter, hvert med et budget på ca. 1 mio. EUR. Fire af disse projekter vedrørte udvikling af menneskelige ressourcer:

- Offentlig forvaltning: Tacis søger at bidrage til styrkelsen af den offentlige forvaltning gennem udvikling af en professionel tjenstemandsstruktur og –organisation på centralt og regionalt plan.
- Regional forvaltning: Lori-regionen er blevet udvalgt som deltager i et forsøg, der skal demonstrere, hvorledes den regionale forvaltning kan koordinere regionaludviklingspolitikker, fremme nærdemokrati og anvende de markedsøkonomiske principper, som centralregeringen søger at indføre på lokalt plan.
- Uddannelse af dommere og øvrige ansatte i retterne: Etableringen af et uddannelsessted for retternes personale vil medføre opkvalificering af 100 dommere og 200 retsmedsmænd og vil hjælpe med udarbejdelsen og offentliggørelsen af kommentarer til armensk lovgivning.
- Beskæftigelsespolitik: Støtte til Den Nationale Arbejdsformidling skal forbedre denne tjenestes evne til at implementere en aktiv beskæftigelsespolitik, undersøge markedsefterspørgslen og gennemføre beskæftigelses- og erhvervsstøttestrategier, herunder uddannelse af arbejdsløse.
- Under overskriften “udvikling af den private sektor” er det besluttet, at Tacis' igangværende indsats til fremme af et egnet klima for private virksomheder skal udvides. Formålet er at gøre støtten mere sammenhængende på alle planer, det vil bl.a. sige strategirådgivning til regeringen, støtte til oprettelse af erhvervsfremmeorganisationer, uddannelse af lokale konsulenter og direkte omstrukturingshjælp til pilotvirksomheder. På denne måde kan erfaringerne fra de pilotprojekter, der gennemføres med henblik på omstrukturering, formidles til politikerne og

hjælpe med at overvinde hindringer for udviklingen af de forskriftsmæssige, lovgivningsmæssige og fiskale rammevilkår for erhvervslivet.

- Hvad angår det offentlige investeringsprogram er der iværksat et nyt projekt for at styrke Energi-strategicentret og dets bæredygtighed gennem udarbejdelse af en national plan for energisikkerhed og –diversificering, fastlæggelse af en plan for lukning af Medzamorværket, gennemførelse af nye energiprojekter og forberedelse af privatiseringer i energisektoren.

Også programmerne for mindre projekter, inkl. Tempus-programmet, programmerne for strategiformulering og juridisk rådgivning samt statistikprogrammet blev meget anvendt. Bistro-programmet blev brugt for første gang i Armenien i 1999, hvor det blev iværksat af Europa-Kommissionens delegation i Tbilisi.

Der blev ydet 10 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Udvikling af menneskelige ressourcer	4,0
Omstrukturering og udvikling af virksomheder	2,0
Energi	1,0
Bistro	0,3
Programmer for mindre projekter	2,4
Reserve	0,3
I alt	10,0

ASERBAJDSJAN

Tacis-programmet i Aserbajdsjan tager hensyn til landets specifikke behov, det overordnede mål: regionalt samarbejde og de mere generelle EU-mål. Aserbajdsjans potentiale som et større olieproducerende land kan ikke udnyttes fuldt ud som følge af problemerne med at eksportere landets ressourcer til de internationale markeder. Aserbajdsjan er også et vigtigt transitland såvel for europæiske producenter, der søger adgang til markederne i Kaukasus og Centralasien, som for de europæiske importører af varer og råmaterialer, inkl. olie og gas. Aserbajdsjan har således haft fordel både af det nationale Tacis-program og af de grænseoverskridende Tacis-initiativer, herunder især Inogate for energisektoren, Traceca for transportsektoren og det regionale reformprojekt for landbruget.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

I 1999 fortsatte Tacis bl.a. sin indsats for at skabe et opsving i den private sektor gennem det udviklingsagentur for SMVer, Tacis hjalp med at etablere i Baku i 1994. Det sidste trin i denne hjælpeindsats er at gøre agenturet ”selvbærende” i økonomisk henseende. I stedet for blot at fremme institutionelle ændringer øger agenturet nu den direkte støtte til SMVer, og for at begrænse SMVernes omkostninger medfinansierer Tacis ydelserne. På længere sigt er målet, at agenturet kan klare sig uden støtte fra Tacis. Programmet har også banet vej for etableringen af et uddannelsescenter for banksektoren og udarbejdelsen af en undervisningsplan for bankernes

øverste ledelser. Dette center er tænkt som et supplement til andre reformer i banksektoren og vil bidrage til udviklingen af en effektiv finanssektor i landet.

Herudover har Tacis:

- ydet særlig støtte til skoler, veje og overrisling i form af et ”makrofinansiel” særtilskud til bl.a. udstyr og bygninger til skoler samt genopbygning af vejbroer
- hjulpet med at oprette en tilsynsmyndighed for energiindustrien
- fuldført uddannelsen af 300 revisorer og eksperter i konkursret
- etableret regionale landbrugsstøtteenheder, der kan hjælpe levnedsmiddelproducenter med virksomhedsledelse
- gennem Tempus-programmet fortsat samarbejdet omkring reformen af de videregående uddannelser.

Den politiske kontekst

Det første møde i Samarbejdsrådet for EU-Aserbajdsjan blev afholdt i Luxembourg i oktober 1999. Samarbejdsrådet udtrykte tillid til, at gennemførelsen af PSAen ville sikre sammenhængen mellem de forskellige aspekter af forbindelserne mellem EU og Aserbajdsjan, herunder Tacis-støtten og det regionale samarbejde. Der blev fastlagt en dagsorden omfattende støtte til løsning af Nagorno/Karabakh-konflikten og identificering af midler til at fremme det regionale samarbejde i Kaukasus, gennemførelsen af PSAen i almindelighed og aftalens handels- og investeringsfremmende foranstaltninger i særdeleshed, styrkelsen af demokratiseringsprocessen og respekten for menneskerettigheder samt tæt samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel.

På konstitueringsmødet for det nye Parlamentariske Samarbejdsudvalg for EU-Aserbajdsjan i Bruxelles den 18. april 2000 blev der udtrykt tilfredshed med ”den vidtrækkende økonomiske reformpolitik, Aserbajdsjans regeringer har ført siden 1991, samt den støtte, EU yder dette område, især gennem Tacis-programmet”.

I Tacis’ vejledende program for Aserbajdsjan for perioden 1996-1999, der blev godkendt i juli 1996, blev tre samarbejdsområder prioriteret højt: infrastruktur, udvikling af den private sektor samt menneskelige ressourcer.

Udvikling af infrastruktur: Tacis har hjulpet energisektoren med at opnå en mere struktureret ramme med en klarere ansvars- og kompetencefordeling mellem de strategiske, de regulerende og de driftsmæssige funktioner. Samtidig har Tacis dels støttet etableringen af et energisparecenter og et lederuddannelsescenter for energisektoren, dels hjulpet med at genopbygge gas- og el-infrastrukturerne. Tacis har også bevidstgjort myndighederne om det presserende behov for en bedre organisering af elforsyningen og en bedre inddrivelse af tilgodehavender for at tiltrække udenlandske investorer.

På grund af Aserbajdsjans beliggenhed på øst/vestruten fra Centralasien og Det Kaspiske Hav til Sortehavet og Europa, prioriterer Tacis transportsektoren højt. Tacis har således hjulpet med at oprette ”Det Kaspiske Rederi”, etablere en søfartsuddannelse for ansatte ved havnemyndigheden i Baku, gennemføre vejtransportundersøgelser, tilrettelægge vedligeholdelsen af jernbaner, etablere et joint venture for de transkaukasiske jernbaner samt gennemføre en undersøgelse om

genopbygning af en færgeterminal i Baku. Telekommunikationsministeriet modtager støtte i form af strategivejledning, et uddannelsescenter og hjælp til planlægning af et netværk på højt niveau samt investeringsanalyser.

Udvikling af den private sektor: Tacis støtter et permanent reformprogram, der skal skabe betingelserne for en bæredygtig vækst på langt sigt, omfattende privatisering, industriel omstrukturering, finansielle tjenesteydelser, udvikling af SMVer samt landbrugsforanstaltninger. Projekterne har inkluderet uddannelse af revisorer og eksperter i konkursret, økonomiske og retlige reformer med henblik på at fremme handel og investeringer, oprettelse af et udviklingskontor for SMVer i Baku (Kosia) samt regionale landbrugsstøttecentre med det formål at lære private landbrugere og forarbejdningsvirksomheder at lede deres virksomhed og udarbejde låneansøgninger. Sidstnævnte projekt er en udløber af første fase af et større regionalt landbrugsprogram omfattende landbrugskreditlån formidlet af forretningsbanker.

Udvikling af menneskelige ressourcer: Det videregående uddannelsessystem har modtaget hjælp fra Tacis i form af støtte til Skolen for Offentlig Forvaltning og til udarbejdelse af MBA-programmer, ligesom der er ydet hjælp til styrkelse af arbejdsmarkedet. Støtten til en reform af pensionssystemet og udarbejdelse af arbejdsmiljøregler er ved at brede sig til nye områder, der har et voksende behov for en sådan støtte, efterhånden som reformerne skrider frem, og et stigende antal personer bliver ansat i den private sektor. Der rådgives endvidere om, hvorledes landets lovgivning kan tilpasses internationale krav, og hvilken handelsstrategi der skal vælges for at fremme Aserbajdsjans integrering i verdensøkonomien og styrke landets handelsforbindelser med nabolandene.

Tacis-støtten er også et supplement til andre EU-foranstaltninger (inkl. den ekstraordinære økonomiske støtte og de 225 mio. EUR i tilskud, EU foreløbig har ydet Aserbajdsjan) vedrørende humanitær hjælp til de befolkningsgrupper, der har størst behov herfor, fødevarerstøtte, strukturel støtte til sikring af fødevarerforsyningen, således at Aserbajdsjan igen bliver i stand til at brødføde sin befolkning, samt genopbygningsprojekter i områder, der grænser op til Nagorno-Karabakh. Inden for landbrugssektoren er den af Tacis styrede landbrugsreform og det ledsagende program for fødevarer sikkerhed en afgørende forudsætning for indførelsen af finansieringsordninger for landbruget.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Aserbajdsjan (fra 1998-1999) omfattede følgende projekter:

- fortsættelse af støtten til oprettelse af et Brændsels- og Energiministerium
- bekæmpelse af energiproduktionens skadelige miljøvirkninger ved at fokusere på oprensningen af olieforurenet jord – over 2 000 hektarer alene på Apsheron-halvøen; projektet omfatter feasibility- og pilotundersøgelser vedrørende brugen af lokale Azeri-teknologier, øget brug af regulatorer og en indsats for at tiltrække investeringer til sikring af en mere miljøvenlig energiforsyning
- støtte til omstruktureringer inden for energisektoren og fortsat støtte til Brændsels- og Energiministeriet
- et pilotprojekt vedrørende støtte til en lokal virksomhed, der fremstiller udstyr til oliesektoren (Azneftekhimmash), for at virksomheden kan blive leverandør til internationale olieselskaber

- hjælp til Brændsels- og Energiministeriet, Azenerjii, og Baku's kommunale el-distributionsvirksomhed, Bakuelectrostet, til styring af eldistributionen
- en feasibility-undersøgelse med henblik på at forbedre sikkerheden i forbindelse med opgraderingen af styre- og kontrolsystemerne ved højtryksgasledningerne ved Baku og Sumgait, ved oplagringsfaciliteterne for gas i Kalmas og Karadagh samt ved gasværkerne i Karadagh
- en undersøgelse om genopbygningen af Azeris jernbaner
- støtte til en omorganisering af transportforvaltningen, herunder oprettelse af et Transportministerium, dels for at løse af problemer som følge af den generelle mangel på investeringer og vedligeholdelse siden Sovjetunionens opløsning, dels for at skabe muligheder for samarbejde mellem staten og private virksomheder, sikre synergien mellem de forskellige transportformer og hjælpe med at integrere Aserbajdsjan i regionens multimodale transportnetværk
- en indsats for at gøre Baku's udviklingsagentur for SMVer økonomisk "selvbærende"
- hjælp til at udarbejde retningslinjer for privatiseringsprocessen – herunder regulering af aktieselskabers aktiviteter efter privatiseringen for at sikre udviklingen af et værdipapirmarked
- etablering af et uddannelsescenter for banker og udarbejdelse af en undervisningsplan for bankernes øverste ledelser
- etablering af en landbrugskreditfond, der med tiden skal være "selvbærende"
- udvikling af et pensionssystem og udvidelse af anvendelsesområdet for arbejdsmiljøregler
- oprettelse af et center for strategisk og juridisk rådgivning i Aserbajdsjan for at fremme landets integrering i den internationale handel.

Der blev ydet 13,2 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Energi	3,6
Transport og telekommunikation	2,4
Omstrukturering og udvikling af virksomheder	3,5
Levnedsmiddelproduktion, -forarbejdning og -distribution	1,0
Udvikling af menneskelige ressourcer	2,2
Programmer for mindre projekter	2,8
Reserve	0,5
I alt	13,2

I 1999 modtog Aserbajdsjan endvidere en ekstraordinær støtte på 9,5 mio. EUR som hjælp til at løse landets store sociale problemer, der især skyldes Nagorno/Karabakh-konflikten.

BELARUS (HVIDERUSLAND)

Forholdet til Belarus er fortsat spændt på grund af EUs bekymring over den politiske udvikling i landet. Tacis' aktiviteter i Belarus er derfor i henhold til EUs beslutning fra september 1997 begrænset til teknisk støtte til regionale programmer, programmer, som direkte øver en positiv indflydelse på demokratiseringsprocessen, og humanitær hjælp.

Der er ikke opnået enighed om et vejledende program for perioden 1996-1999, hvorfor der ikke er udarbejdet noget handlingsprogram for 1999, hvilket igen har bevirket, at der ikke blev fremlagt nogen Tacis-projekter i 1999. I november 1999 godkendte den hviderussiske regering imidlertid Tacis-programmet fra 1997 om udvikling af det civile samfund i Belarus (5 mio. EUR), som vil blive gennemført i 2000. Dette program vil omfatte projekter i samarbejde med hviderussiske NGO'er, medier samt unge. Hvad angår videregående uddannelser blev de projekter, der blev godkendt under Tempus-programmet for 1996-1997, gennemført i 1999.

I overensstemmelse med ovennævnte beslutning fra 1997 har Belarus nydt godt af en række regionale Tacis-programmer, f.eks. de mellemstatslige og grænseoverskridende samarbejdsprogrammer, der især omfatter miljøaktiviteter og forbedring af grænseovergange samt det nukleare sikkerhedsprogram. Herudover er Belarus omfattet af forskellige programmer, der ikke hører under Tacis, som f.eks. demokratiprogrammet og den humanitære hjælp (ECHO).

GEORGIEN

Tacis-aktiviteterne i Georgien er ligesom aktiviteterne i nabolandene i Kaukasus en støtte til den overordnede EU-strategi, der har til formål at styrke uafhængigheden i dette vigtige transitland mellem Europa og Centralasien og hjælpe landet med at indføre markedsøkonomi og et fuldt udviklet demokrati. PSAens ikrafttrædelse i juli 1999 var med til at styrke båndene med EU, men herudover blev også de fysiske forbindelser til Vesten styrket i 1999 med etablering af nye færgeforbindelser over Sortehavet til Ukraine og projektering af yderligere transportforbindelser til Ukraine og Rumænien som led i Traceca-programmet. Disse nye transportforbindelser har så meget større betydning, som de etablerede ruter gennem Rusland til Nordgeorgien nu er afbrudt på grund af konflikt i området.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

De Tacis-projekter, der var i gang i 1999, omfattede samarbejde med regeringen om forberedelse af privatiseringen af havnen i Poti, hvor alle brugere af havnen, der er en vigtig indfaldsport på Traceca-ruten, skal sikres lige adgang til havnen. Tacis gennemførte herudover en dommeruddannelse som støtte til en større reform af retssystemet. Der blev endvidere gjort en indsats for at mindske underskuddet på Georgiens handelsbalance ved at fremme eksporten som led i et projekt, der skal give Georgiens eksportører oplysninger om markeder, kunder og produkter, standarder, certificeringer og transport.

Herudover har Tacis:

- fortsat støttet CERMA-projektet vedrørende omstrukturering af mellemstore privatiserede virksomheder

- støttet det projekt, der er iværksat af Det Europæiske Center for Økonomisk og Juridisk Rådgivning i Georgien vedrørende harmonisering af den georgianske lovgivning med EU-lovgivningen samt støtte til Georgiens ansøgning om tiltrædelse af WTO
- finansieret en Tacis-publikation om de økonomiske tendenser i Georgien; publikationen anerkendes af alle donorlandene som en primær kilde til analyser af den georgianske økonomi
- som led i Inogate-projektet ydet Georgien hjælp til at mobilisere investeringer til at genopbygge landets potentiale som transitland for kulbrinteeksporten og gøre landet konkurrencedygtigt som transitland for øst/vest-strømmene af olie- og gasressourcer fra det kaspiske område til Sortehavsregionen
- gennem Tempus-programmet fortsat samarbejdet omkring en reform af de videregående uddannelser.

Den politiske kontekst

Efter topmødet i juni 1999 mellem Armenien, Aserbajdsjan og Georgien trådte PSAen i kraft og dannede en ny og mere sammenhængende ramme for de mange former for EU-støtte til Georgien. Samarbejdsrådet mellem Den Europæiske Union og Georgien holdt sit første møde i Luxembourg i oktober 1999 og udtrykte tillid til, at gennemførelsen af PSAen ville sikre sammenhængen mellem de forskellige aspekter af forbindelserne mellem EU og Georgien som f.eks. den politiske dialog om udenrigspolitiske spørgsmål af gensidig interesse, demokrati og menneskerettigheder, samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel, handelsforbindelser og økonomisk samarbejde, Tacis-hjælp samt regionalt samarbejde.

I Tacis' vejledende program for Georgien for perioden 1996-1999, som blev godkendt af medlemsstaterne i juli 1996, var der givet høj prioritet til udvikling af infrastruktur, det private initiativ samt menneskelige ressourcer.

Udvikling af infrastruktur: Georgiens energisektor led store tab som følge af afbrydelsen af de økonomiske forbindelser efter Sovjetunionens sammenbrud og de efterfølgende uroligheder. Sektoren er nu til dels blevet genopbygget og er under privatisering, men der er stadig et akut behov for personaleuddannelse og yderligere støtte til etablering af en institutionel ramme. I mellemtiden ydes der støtte til at forbedre den regnskabsmæssige og finansielle styring af elsektoren og til at fremme energibesparelser. Det endelige Tacis-mål er at stimulere den georgianske olie- og gasproduktion både onshore og offshore og at fremme udenlandske investeringer i de efterfølgende produktions- og distributionsled. Tacis har således allerede ydet Georgiens internationale olieselskab (Georgian International Oil Corporation) stor hjælp til styring af, forhandling om og udvikling af serviceydelser for olietransportsektoren. Georgien har også modtaget betydelig hjælp gennem Traceca-transportprogrammet. Den interne transportinfrastruktur er nemlig fortsat i meget dårlig stand, men overvejes privatiseret – hvorfor Tacis søger at fremme genopbygningen af infrastrukturen ved hjælp af private investeringer, men uden derved at skabe private monopoler ved indfaldsportene til Traceca-ruten.

Udvikling af det private initiativ: Georgien, hvis beliggenhed mellem de olierige markeder, der er under udvikling i Centralasien, og de store, allerede udviklede markeder i Europa, Rusland og Tyrkiet, er ideel med henblik på en udvidelse af eksporten, især inden for let industri, landbrug og forarbejdning af landbrugsvarer. Men væksten er i høj grad blevet hæmmet af de store privatiserede virksomheders manglende åbenhed over for reformer, og regeringen har derfor bestemt, at omstrukturering af virksomheder skal være en topprioritet for den næste fase af Georgiens

økonomiske reformer. Banksektoren beskæftiger sig fortsat mest med aktiviteter, der har en kort tidshorison, og den manglende finansielle infrastruktur og den begrænsede adgang til lån på rimelige vilkår er en hindring for udviklingen af erhvervslivet. Långivningen og investeringerne vil være hæmmet, så længe bankerne ikke selv følger gennemskuelige regnskabsstandarder eller kræver sådanne standarder anvendt af de virksomheder, der ansøger om lån – et problem, der søges løst gennem Tacis-projektet vedrørende internationale regnskabsstandarder. Gennem landbrugskreditordningen, der er led i det regionale landbrugsreformprojekt, har hidtil ydet i alt 17 mio. EUR i lån til private landbrugere og erhvervsdrivende gennem private forretningsbanker.

Udvikling af menneskelige ressourcer: Parlamentet fremstår stadig tydeligere som en aktiv deltager i overvågningen af den udøvende magts aktiviteter og har viljen til at deltage fuldt ud i Georgiens demokratiske kontrolproces. En styrkelse af den udøvende og den lovgivende magt har afgørende betydning for opfyldelsen af de internationale forpligtelser, Georgien har påtaget sig, og for konsolideringen af forbindelserne til Europa. Tidligere Tacis-foranstaltninger har været koncentreret om uddannelse af parlamentsmedlemmer og embedsmænd, men der er på det seneste blevet fokuseret mere på den dømmende magt, idet det er nødvendigt at have et velfungerende og uafhængigt retssystem for at sikre, at lovgivningen håndhæves. Georgiens skatteindtægter er blandt de laveste i verden, og reform- og uddannelsesprojektet for den offentlige tjeneste er et af Tacis' bidrag til opbygning af en mere effektiv administration.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Georgien (fra 1998-1999) omfattede følgende projekter:

- hjælp til at forbedre den regnskabsmæssige og økonomiske styring af den indenlandske gasdistributionssektor
- uddannelse af havneledelserne i Poti og Batumi og fremme af sikkerheden i havnen gennem en feasibility-undersøgelse om genopbygning af læ-molen i havnen i Poti, undersøgelser i havneområderne og undervandsinspektioner
- omstrukturering af større virksomheder
- etablering af en sund og effektiv banksektor
- fremme af den georgianske eksport
- udvikling af en landbrugskreditordning
- fremme af væksten i turistsektoren
- fortsat støtte fra Tacis til det ledelsesstøttecenter (CERMA), der er etableret efter privatiseringen
- støtte til en reform af forretningsbankernes regnskabssystemer
- støtte til sammenslutninger af landbrugere gennem en yderligere udvikling af landbrugskreditordninger baseret på det vellykkede regionale landbrugsreformprogram (RARP)
- uddannelse af ejere af private turistvirksomheder, især mindre virksomheder
- et omfattende projekt vedrørende uddannelse af dommere

- en reform af toldvæsenet for at forbedre inddrivelsen af afgifter, reducere mulighederne for ulovlige aktiviteter og opfylde de handelsforpligtelser, der er indgået i henhold til internationale aftaler som f.eks. PSAerne
- etablering af et bibliotek ved GEPLAC (Georgian-European policy and legal advice centre) og iværksættelse af en gennemgang af den georgianske og europæiske lovgivning; GEPLAC vil fremover fokusere på at fremme harmoniseringen med EU-lovgivningen
- uddannelse af folkevalgte og embedsmænd i de lokale forvaltninger i principperne om demokratisk kommunalt selvstyre og kommunalforvaltning
- reform af det statistiske system på nøgleområder.

Der blev ydet 16 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Transport og telekommunikation	1,0
Energi	1,5
Udvikling af menneskelige ressourcer	4,0
Virksomhedsstøtte	3,5
Fødevarereproduktion, -forarbejdning og -distribution	1,0
Bistro	0,5
Mindre tekniske bistandsprojekter (SSTA)	0,2
Programmer for mindre projekter	3,8
Reserve	0,5
I alt	16,0

KASAKHSTAN

Det ledende princip i Tacis-indsatsen har været at støtte de kasakhstanske myndigheders makroøkonomiske sektorpolitikker, der har til formål at fremme stabiliteten, vende nedgangen i produktionen, forbedre produktiviteten, fremme en bæredygtig udvikling på mellemlangt sigt og beskytte udsatte samfundsgrupper. Den sydøstasiatiske krise og Ruslands finansielle krise i 1998 skadede Kasakhstans økonomi - især handlen - og viste, hvor sårbart landet var over for udefra kommende begivenheder. Efter devalueringen af tengen i april 1999 blev Kasakhstans eksport imidlertid mere konkurrencedygtig, og økonomien begyndte at rette sig. Regeringen har fortsat sin reformpolitik for at fremme overgangen til markedsøkonomi.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Blandt de projekter, Tacis støttede i 1999, kan nævnes:

- støtte til omorganisering af bankerne, således at disse igen blev i stand til at støtte nye virksomheder
- træning af hundeførere for at gøre toldvæsenets eftersporing mere effektiv
- støtte til det nationale olieselskabs etablering af et overvågningssystem
- støtte til genopretning af miljøet omkring Aralsøen
- fortsat samarbejde om reformen af de videregående uddannelser gennem Tempus-programmet.

Politisk kontekst

Samarbejdsrådet for EU-Kasakhstan holdt sit første møde i Bruxelles i juli 1999. Samarbejdsrådet gennemgik Tacis' aktiviteter og konkluderede, at samarbejdet i 1999/2000 især skulle fokusere på forbedring af erhvervsklimaet, fremskyndelse af forhandlingerne med henblik på tiltrædelse af WTO, fremme af det regionale samarbejde i Centralasien, især gennem Traceca og Inogate, fastlæggelse af et hjælpeprogram til fremme af demokratiseringsprocessen samt tæt samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel.

I Tacis' vejledende program for Kasakhstan for perioden 1996-1999, der blev godkendt af Tacis' styringsudvalg i november 1996, blev der givet prioritet til en strukturel og institutionel reform, landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri samt udvikling af infrastruktur.

Strukturel og institutionel reform: Tacis-støtten har konsekvent været rettet mod uddannelse og oprettelse af uafhængige institutioner af høj kvalitet navnlig inden for fagene management og økonomi. I den senere tid har støtten fokuseret på opkvalificering af de embedsmænd, der er ansvarlige for Kasakhstans internationale forbindelser og udenrigspolitik, samt på en forbedring af uddannelsessystemerne for den offentlige forvaltning. Sideløbende hermed har Tacis støttet oprettelsen af et statsforvaltningskontor med ansvar for en reform af landets offentlige forvaltning. Der blev endvidere ydet støtte til fastlæggelse af den økonomiske politik gennem et makroøkonomisk prognose- og modelprojekt.

Landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri: Landbruget er i en vanskelig situation, og privatisering af landbruget er et centralt element i regeringens omstruktureringsplaner. Landbruget spiller stadig en væsentlig rolle i Kasakhstan, hvor det i 1995 gav arbejde til over 2 millioner landbohusholdninger og bidrog med skønsmæssigt 15% af BNP – hvilket imidlertid var et fald fra 25% i perioden 1986-1990. En fuldstændig privatisering af landbruget vanskeliggøres af økonomiske, sociale og politiske forhold på regionalt plan, hvilket indebærer en risiko for, at omstruktureringsprocessen inden for landbruget går i stå, medmindre den holdes i gang af initiativer på distriktsplan.

Udvikling af infrastruktur: Kasakhstan er rigt på primære energiressourcer som f.eks. olie, gas og kul, og det er afgørende for Kasakhstans økonomiske udvikling, at disse ressourcer udnyttes effektivt enten til eksport (mange af ressourcerne går til eksport) eller i den indenlandske elforsyning. Hvis de nationale energiressourcer skal udnyttes på den for Kasakhstan bedste måde, kræves imidlertid et effektivt system for kontrol og overvågning af udnyttelsen og afhændelsen af olie- og gasprodukterne. Tacis hjælper for tiden det nationale olieselskab med at etablere et sådant system. Inden for telekommunikation står de nationale myndigheder over for en stigende efterspørgsel efter radiofrekvenser til brug for mobiltelefoni, satellitkommunikation og private net – dvs. tjenester, der alle kræver brug af radiokommunikation. Tacis har hjulpet med frekvensstyring

og –overvågning og med oprettelsen af et uafhængigt center for metrologi, certificering og standardisering.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Kasakhstan (for 1998-1999) omfattede i alt 10 projekter, hvor ca. 60% af bevillingerne blev tildelt den generelle reform og omlægning af strukturer og institutioner i den offentlige og den private sektor for at støtte overgangen til markedsøkonomi.

Overskriften “strukturel og institutionel reform” dækker over projekter, der er rettet mod såvel den offentlige som den private sektor og skal støtte overgangen til markedsøkonomi:

- Det statslige lovgivningsmæssige reformprogram tager sigte på at styrke de lov- og forskriftsmæssige systemer ved at yde teknisk hjælp til udarbejdelse af lovgivning, støtte udviklingen af jurastudiet, forbedre adgangen til retsinformation samt bevidstgøre offentligheden herom
- Hjælpe Kasakhstans industri med at anvende internationale standarder og konkurrere på nationale og internationale markeder
- Uddanne ansatte i Økonomiministeriet i anvendelsen af makroøkonomiske modeller og prognoseteknikker; en forudsætning for dette projekt er, at de officielle statistikkers kvalitet og dækning forbedres
- Støtte den fortsatte udvikling af den erhvervsrettede uddannelse ved Kasakhstans Institut for Ledelse og Økonomisk Forskning med henblik på at sikre institutionel og akademisk bæredygtighed
- Støtte udviklingen af en miljø- og transportpolitisk strategi til forbedring af luftkvaliteten ved at reducere udledningerne fra biler; i Almaty gennemføres et pilotprojekt, der skal reducere forureningens sundhedsskadelige virkninger
- Styrke Skatteministeriets institutionelle skatteopkrævnings- og administrationskapacitet.

Inden for landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri søger Tacis først og fremmest at etablere en effektiv infrastruktur for markedsføring i landdistrikterne for derved at hjælpe de små private bedrifter. Markedsføringsprojektet vil støtte Landbrugsministeriet og distriktsforvaltningerne i deres indsats for at udvikle en markedsinfrastruktur i landdistrikterne, som bygger videre på tidligere initiativer vedrørende engrosmarkeder og markedsinformation.

Hvad angår udvikling af infrastruktur fokuseres der især på transport, olie og gas. Transportprojektet, der supplerer det multilaterale Traceca-projekt, indebærer en forbedret transportregulering, højere standarder samt en styrkelse af de administrative procedurer, der gælder for andre Traceca-forbundne transportkorridorer. Efter omstruktureringen i 1997 af olie- og gassektoren, hvorved aktiviteterne blev overdraget til KazakhOil, tager olie- og gasprojektet sigte på at styrke statens tilsynskapacitet og hjælpe med at udvikle kvalitetskontrol- og sikkerhedsprocedurer.

Bistro-programmet, der ledes af Kommissionens delegation i Almaty, er et supplement til Tacis' hovedaktiviteter og yder fleksibel støtte på lempelige vilkår til en bred vifte af mindre projekter. Blandt vellykkede Bistro-projekter kan nævnes støtte til et omskolingsprogram for arbejdsløse i den

nordlige del af Kasakhstan, forbedring af energieffektiviteten på hospitaler samt etablering af et Råd for Udenlandske Investeringer, der har til formål at forbedre det generelle erhvervsklima.

Der blev ydet 23,9 mio. EUR i støtte til programmet for perioden 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Strukturelle og institutionelle reformer	9,1
Landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri	2,0
Udviklingen af infrastruktur	4,0
Bistro	0,8
Programmer for mindre projekter	7,3
Reserve	0,7
I alt	23,9

DEN KIRGISISKE REPUBLIK

Den Kirgisiske Republik er et landbrugsland, der er rigt på mineralske ressourcer som f.eks. guld og ædle metaller. Udnyttelsen af disse naturlige ressourcer hæmmes imidlertid af landets dårlige industriinfrastrukturer og forbindelser til markedet, selv om dette dog ikke afholdt landet fra at være en af de første NUS-stater, der tilsluttede sig WTO. Tacis-støtten har fokuseret på at lette overgangen til markedsøkonomi, herunder fremme udviklingen af den private landbrugssektor. Herudover har Tacis bidraget til udviklingen af transport- og infrastrukturforbindelser, bl.a. gennem Traceca, som hjælper de centralasiatiske lande med at etablere mere effektive forbindelser til Europa, og til at opbygge strukturer til brug for diversificeringen af erhvervslivet.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Blandt Tacis-projekterne i 1999 kan nævnes støtten til Transport- og Kommunikationsministeriet med henblik på udvikling af posttjenester, luftfartspolitikker og det nationale flyveselskab. Tacis hjalp med etablering af en bankrådgivningstjeneste og gav praktisk rådgivning til de enkelte banker og andre finansielle institutioner i samarbejde med uddannelsescentrene for centralbanken og de regionale banker. Tacis gennemførte også kurser i energieffektiv produktion og distribution, ydede konsulentbistand i forbindelse med opførelsen af en ny lufthavn, rådgav landbrugets forarbejdningsindustri og oprettede sammenslutninger af private husdyrbedrifter. Som led i Tempus-programmet fortsatte Tacis samarbejdet om en reform af de videregående uddannelser.

I forbindelse med den strukturelle og institutionelle reform blev der endvidere fokuseret på strategisk planlægning og oprettelse af forvaltninger og finansieringsinstitutioner med henblik på at forøge virksomhedernes produktionskapacitet på mellemlangt og langt sigt. Dette arbejde indbefattede en forbedring af samspillet mellem ministerierne og udenlandske donorer samt andre internationale organisationer. Endelig imødekom Tacis regeringens anmodning om teknisk bistand til det finansieringsprojekt for landdistrikter, der var under udarbejdelse med hjælp fra Verdensbanken med henblik på at skaffe lån til landbrugere og grupper af landbrugsbedrifter for at

skabe en mere dynamisk og lønsom landbrugssektor. Tacis rådgiver Kirgisistans landbrugskreditfond om bl.a. likviditetsstyringsystemer, vurdering af låneansøgninger og identificering af forarbejdningsvirksomheder og større bedrifter samt hjælper grupper af landbrugere, der søger at optage fælles lån. Ved et andet projekt blev der bygget videre på resultaterne af tidligere Tacis-arbejde med at udvikle lønsomme private virksomheder i landbrugssektoren med hovedvægten lagt på dels markedsføring og levnedsmiddelforarbejdning, dels stimulering af den nationale og internationale handel gennem etablering af kontakter og et systematisk oplysningsarbejde.

Den politiske kontekst

Samarbejdsrådet for EU-Den Kirgisiske Republik holdt sit første møde i Bruxelles i juli 1999 og udtrykte tillid til, at gennemførelsen af PSAen ville sikre sammenhængen mellem de forskellige aspekter af forbindelserne mellem EU og Kirgisistan, herunder Tacis-støtten samt det regionale samarbejde. Ministrene konkluderede, at samarbejdet i 1999/2000 især skulle fokusere på økonomiske spørgsmål, den bedste udnyttelse af Traceca (Transport Corridor Europe-Caucasus-Central Asia) og Inogate (Interstate Oil and Gas Transport to Europe programmet) med henblik på forbedring af infrastrukturforbindelserne mellem Centralasien og Europa, Tacis' bidrag til bevidstgørelsen af det europæiske erhvervsliv om mulighederne i Kirgisistan, overvågning af de aspekter af den politiske udvikling, der påvirker stabiliteten i Centralasien, overvågning af demokratiseringsprocessen i Centralasien samt tæt samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel.

I Tacis' vejledende program for Kirgisistan for perioden 1996-1999, som blev godkendt af Tacis' styringsudvalg i september 1996, blev der givet prioritet til en strukturel og institutionel reform, landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri samt udvikling af infrastruktur.

Strukturel og institutionel reform: Generelt tilstræber Tacis en reform og omlægning af strukturer og institutioner med henblik på at støtte overgangen til markedsøkonomi. Projekterne vedrører områder, der er afgørende for omlægningsprocessen, som f.eks. sociale reformer, støtte til SMVer og udvikling af handlen. En forudsætning for hele reformprocessen er, at styringen og forvaltningen af landet effektiviseres gennem uddannelse, omstrukturering og strategisk rådgivning. I PSAen fastsættes rammen for de handelsmæssige og politiske forbindelser mellem EU og Den Kirgisiske Republik. Hertil kommer, at selv om Kirgisistan tilsluttede sig WTO i 1998, er der lovgivningsmæssige og institutionelle spørgsmål, der skal løses for at sikre, at Kirgisistan opfylder sine WTO- og PSA-forpligtelser og får størst muligt udbytte heraf. Kirgisistan overvejer en forbedring af erhvervsklimaet for udenlandske investeringer ved at forbedre de lovgivningsmæssige rammer. Men de direkte udenlandske investeringer finder kun langsomt vej til SMV-sektoren, og trods gode tekniske færdigheder og høj uddannelse har Kirgisistans erhvervsdrivende fortsat problemer med at "sælge" sig selv til potentielle udenlandske partnere. Overgangen til markedsøkonomi har medført store sociale forandringer og påvirket arbejdsmarkedet meget kraftigt. Over halvdelen af Kirgisistans befolkning lever under fattigdomsgrænsen, og da arbejdsløshed er et af de væsentligste problemer, har regeringen oprettet en national uddannelsesfond, der kan medvirke til at løse fattigdomsproblemet.

Landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri: Landbruget, der er den største erhvervssektor i Kirgisistan, spiller en dominerende rolle for beskæftigelsen (49%), tegner sig for en stor del af BNP (46%) og en stor del af udenrigshandlen (38% af eksporten) og har afgørende betydning for den nationale fødevarerikkerhed. Efter et større fald fra 1990 til 1995 er et opsving igen på vej, især hvad angår kornproduktionen, mens husdyrsektoren endnu halter bagefter. Trods en massiv privatisering og deregulering af priser, handelsliberalisering og jordreform går overgangen til et

effektivt privatejet landbrug baseret på markedsprincipper stadig langsomt. Tacis har lettet overgangen ved at støtte udarbejdelsen af en strategiplan, tilføre private landbrugere driftsmidler og fremme forbedringen af den private husdyravl, udviklingen af landbrugets forarbejdningsindustri og oprettelsen af en landbrugskreditordning. Hertil kommer, at Tacis søger at løse det problem, mange landbrugere har med såsæd af ringe kvalitet, som har en dårlig spireevne og er med til at sprede sygdomme.

Udvikling af infrastruktur: De centralasiatiske republikkers transport- og kommunikationsinfrastruktur blev anlagt som en del af det omfattende, men ”indadskuende” sovjetiske transportsystem og er derfor ikke beregnet til at fremme øst-vest-forbindelserne. Den eksisterende transportinfrastruktur ville være tilstrækkelig til at støtte et moderat økonomisk opsving, hvis blot der blev sørget for vedligeholdelse og genopbygning. På grund af manglende bevillinger til vedligeholdelse er hele transportsystemet imidlertid så nedslidt, at en omfattende genopbygningsindsats er påkrævet. Vejtransport er den mest udbredte form for transport i dette bjergrige land (over 80% af den samlede godstransport), men der eksisterer ingen reel konkurrence.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Kirgisistan (fra 1998-1999) omfattede følgende projekter:

- Støtte til opfyldelsen af internationale forpligtelser gennem PSAen og tilslutning til WTO gennem en dialog med centralforvaltningen og Kirgisistans Parlament, der skal fremme lovgivningsarbejdet, og gennem et “Kirgisisk-Europæisk Rådgivningscenter for Politiske og Juridiske Spørgsmål” (KYRPLAC)
- Støtte til SMV-sektoren gennem et Center for Virksomhedssamarbejde i Bishkek, der skal fungere som rådgivningskontor for det grænseoverskridende samarbejde med en afdeling i Osh, samt teknisk bistand til statens kontor for udenlandske investeringer
- Opgradering af Fonden for Udvikling af Uddannelser ved hjælp af moderne teknologier, der er tilpasset landet, uddannelse af ansatte samt en særlig uddannelse direkte rettet mod arbejdsløse og dårligt stillede persongrupper
- Forsyning af landbrugere med såsæd af god kvalitet og af velegnede sorter, støtte til landbrugernes rådgivningstjenester og forbedring af den tekniske, agronomiske og erhvervsmæssige viden hos landbrugere og producenter af såsæd samt gennemførelse af et pilotprojekt til fordel for såsædproduktionen
- Forberedelse af en omfattende feasibilityundersøgelse vedrørende reetablering af vejforbindelserne mellem Osh og byerne Erkech Tam og Isfana, som skal danne grundlag for regeringens forhandlinger med de internationale finansieringsinstitutter om finansiering af anlægsarbejderne; selve anlægsarbejdet og nedbringelsen af transportomkostningerne som følge af bedre vejforhold vil påvirke regionens økonomi i positiv retning.

Der blev ydet 12 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Strukturel og institutionel reform 5,0

Landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri 1,5

Udvikling af infrastruktur	1,4
Programmer for mindre projekter	3,3
Reserve	0,7
I alt	12,0

MOLDOVA

Moldova, der er beliggende ved den yderste vestlige del af Tacis-området, grænser direkte op til Rumænien, der er et af de lande, der forhandler om optagelse i EU. I lighed med, hvad der gælder for de øvrige NUS-partnere i Østeuropa, vil forbindelserne mellem EU og Moldova, efterhånden som disse forhandlinger tager fart, gradvis ændre sig for at afspejle denne større nærhed. For Tacis i Moldova indebærer dette støtte til udvikling af en markedsøkonomi og især tilskyndelse til at etablere nye handelsforbindelser. De moldoviske producenter er nødsaget til at anvende internationale standarder og kvalitetsprocedurer, hvis de ønsker at opdyrke nye markeder.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Tacis-aktioner i årets løb:

- godkendelse af moldoviske lederes arbejdsophold i EU inden for rammerne af lederuddannelsesprogrammet (tidligere "programmet for produktivitetsinitiativer")
- hjælp til mindre virksomheder, der er oprettet af tidligere ansatte i forsvarsindustrien, til at udvikle nye forretningsområder og søge udenlandske partnere
- fortsat støtte til regionale informationscentre for private landbrugere, som efter privatiseringen nu direkte leder deres egen bedrift
- hjælp til den moldoviske administration med henblik på at påbegynde gennemførelsen af partnerskabs- og samarbejdsaftalen
- sponsorering af arbejdet i Det Regionale Miljøcenter
- hjælp til den moldoviske administration til at udvikle konceptet "Moldovas Eksportfremmeorganisation", som med en god ledelse vil blive et vigtigt værktøj for Moldovas handelspolitik
- fortsat samarbejde om en reform af de videregående uddannelser gennem Tempus-programmet.

Den politiske kontekst

PSAen mellem Moldova og EU trådte i kraft den 1. juli 1998. Gennemførelsen af PSAen indebærer en indsats på mange områder, og Samarbejdsrådet godkendte på sit første møde et fælles arbejdsprogram for 1998-1999, som identificerede de prioriterede områder.

I Tacis' vejledende program for Moldova for perioden 1996-1999, som blev godkendt af Tacis' styringsudvalg i september 1996, blev der givet prioritet til fødevareproduktion, -forarbejdning og –distribution, udvikling af den private sektor samt udvikling af menneskelige ressourcer.

Fødevareproduktion, -forarbejdning og –distribution: Moldova er fortsat primært et landbrugsland, og landbrugssektorens betydning for den nationale økonomi er stor. Mulighederne for et genopsving inden for landbruget er særdeles gode. En landbrugsreform er således undervejs, men endnu falder produktionen fortsat. Tacis er trådt til for at støtte reformen, således at en fremadskridende omstrukturering af denne bærende kraft i landets økonomi kan fungere som drivkraft for den generelle økonomiske vækst. De mål, der blev fastlagt i det vejledende program for 1996-1999, nemlig at forbedre planlægningskapaciteten inden for landbruget og udvikle landbrugskreditordninger, var også hovedpunkter i handlingsprogrammet for 1996-1997. I den senere tid har Tacis-aktiviteterne været fokuseret dels på en forbedring af landbrugernes produktionsevne og udvikling af lokalsamfundene i landdistrikterne, hvilket indebærer oprettelse rådgivnings- og informationstjenester, dels på en udvikling af små private forarbejdningsvirksomheder.

Udvikling af den private sektor: Tacis-målene er omstrukturering af større virksomheder, tilskyndelse til SMV'ers vækst samt eksport- og investeringsfremme. Disse mål er særlig vigtige, da den økonomiske krise i Rusland – Moldovas største handelspartner – er til stor skade for økonomien. Den private sektor er af afgørende betydning for den økonomiske vækst, der skal integrere Moldova i den globale økonomi og hæve befolkningens levestandard. Som led i projekterne vil de relevante offentlige og statslige enheder samt private virksomheder få hjælp til at løse de økonomiske problemer.

Udvikling af menneskelige ressourcer: En sådan udvikling indebærer en reform af de sociale sikringsordninger og støtte til udviklingen af den offentlige forvaltning. Udvikling af menneskelige ressourcer vil fortsat have en central placering i Moldovas overgang til en moderne markedsøkonomi, og den vanskelige økonomiske situation vil lægge yderligere pres på den offentlige forvaltning og den sociale sektor.

Gennemførelsen af PSAen vil lægge yderligere opgaver over på forvaltningen, som derfor har behov for rådgivning, hvis der skal ske fremskridt på mange af de samarbejdsområder, der er omfattet af PSAen. Selv om nogle områder eventuelt allerede er delvis omfattet af Tacis-projekter (f.eks. uddannelse, told, miljø, grænseoverskridende projekter) eller af andre programmer (f.eks. forskning), har det været nødvendigt at gennemføre et skræddersyet projekt som grundlag for gennemførelsen af PSAen for derved at kunne tilbyde en rådgivning og uddannelse, der er tilpasset de store behov, der eksisterer på visse områder. Tacis støtter den offentlige forvaltning ved at tilbyde uddannelse og rådgivning til lovgiverne i spørgsmål om gennemførelsen af PSAen.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Moldova (fra 1998-1999) omfattede følgende nye projekter:

Inden for fødevareproduktion, -forarbejdning og –distribution:

- Det største projekt havde til formål at skabe en befolkningsgruppe bestående af velinformede og veluddannede private landbrugere. Projektet skulle omfatte en reform, omstrukturering og rationalisering af landbrugsuddannelsen og -forskningen for at muliggøre en mere effektiv

udnyttelse af ressourcerne, indførelse af moderne teknikker og undervisningsplaner samt et forbedret samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne.

- Et andet foreslået projekt skulle støtte et net af centre for landbrugsrådgivning, som Landbrugsministeriet havde oprettet for at give landbrugerne permanent adgang til teknisk rådgivning. Disse rådgivningstjenester vil øge produktionen og forbedre effektiviteten på bedrifterne og således styrke de private bedrifter og lokalsamfundene.
- Et mindre projekt blev foreslået for at øge udbuddet af landbrugsmaskiner ved at hjælpe de få eksisterende maskinstationer med at forbedre deres ydelser til landbrugerne og ved at støtte nye aktører på markedet.

Mens de to første projekter senere er samlet til et enkelt projekt, forhandles der endnu om det tredje projekt.

Inden for udvikling af den private sektor tager projekterne sigte på at modvirke virkningerne af den russiske krise, især ved at fremme landbrugs-, industri- og servicesektorernes eksport og forbedre transportforbindelserne.

- Det største projekt vedrører støtte til oprettelse af Moldovas Eksportfremmeorganisation, der er en ikke-statslig nonprofitorganisation, gennem et tæt samarbejde mellem regeringen og de private sektorer.
- Et andet projekt støtter det uafhængige Center for Konkurrenceevne og Produktivitet, der er baseret på tidligere omstrukturingsprojekter for virksomheder som hjælp til privatiserede eller omstrukturerede virksomheder samt nystartede virksomheder. Centret vil blive i stand til at tilbyde virksomhederne specifik knowhow inden for f.eks. kvalitetssystemer og –kontrol samt ledelsesteknikker for derved at forbedre virksomhedernes internationale konkurrenceevne.
- Støtte til omstrukturering af det udstrakte, men ikke fuldt udnyttede moldoviske jernbanenet. Projektet skal hjælpe Transportministeriet med dels en analyse af den offentlige eller private jernbanetransports fremtidige rolle inden for rammerne af den overordnede transportplan for Moldova, dels udarbejdelse af omstrukturings- og/eller privatiseringsplaner.
- Efter anmodning fra Transportministeriet har et særligt højt prioriteret projekt til formål at retablere den krigsskadede bro over floden Dniestr i nærheden af Gura Bicului. Siden kampene i 1992 mellem Moldova og Transdnestria har manglende muligheder for at krydse floden hindret den økonomiske udvikling og forværret levevilkårene. En genåbning af broer vil endvidere være et klart politisk signal.

Hvad angår udvikling af menneskelige ressourcer er målene støtte til en reform af sundhedsvæsenet og de regionale forvaltninger samt hjælp med at gennemføre PSAen.

- Et af projekterne fokuserer på en styrkelse af den offentlige forvaltning i regionerne gennem et samarbejde med Statsministeriet, mens Moldovas regering gennemfører en reform, som indebærer en væsentlig reduktion af antallet af regioner samt en konsolidering af disses funktioner, hvilket giver Tacis lejlighed til at hjælpe med at fastlægge de regionale forvaltningers rolle og funktioner og skaffe veluddannet og effektivt personale.
- Tacis hjælper med at gennemføre PSAen, især gennem rådgivning og personaleuddannelse.

- Moldovas Sundhedsministerium får hjælp til at omdefinere sin sundhedspolitik, idet ministeriet får støtte til lederuddannelse og opkvalificering af personale på regionalt plan, ligesom der gennemføres en feasibility-undersøgelse om lovpligtig sygeforsikring.

Der blev ydet 19,5 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Levnedsmiddelproduktion, -forarbejdning og – distribution	4,1
Omstrukturering og udvikling af virksomheder	3,6
Udvikling af menneskelige ressourcer	4,5
Transport	2,0
Programmer for mindre projekter	4,8
Reserve	0,5
I alt	19,5

MONGOLIET

Mongoliet, der formentlig er den mest isolerede NUS-partner og ligger klemmt inde mellem to meget store naboer, Rusland og Kina, har store vanskeligheder med at gøre sig gældende i den globale økonomi. Landet tilsluttede sig ganske vist WTO for nogle år siden, hvilket ingen af landets store naboer endnu har gjort. Tacis-aktiviteterne i Mongoliet har været fokuseret på strukturreformer og støtte til udvikling af markedsøkonomien, men også på en modernisering af den infrastruktur, der er nødvendig for at sikre erhvervslivet og befolkningen tilstrækkelige energiforsyninger. Transportforbindelserne til og fra Mongoliet frembyder særlige vanskeligheder, hvorfor Tacis har tilskyndet Mongoliet til at søge at udvikle sine forbindelser til de udenlandske markeder.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Blandt de mange projekter, Tacis har gennemført i 1999, kan nævnes:

- rådgivning om udvikling af turismen
- støtte til udvikling af SMVer
- hjælp til genintegrering af tidligere indsatte personer og hjælp til gadebørn gennem LIEN-programmet (Link inter-European NGOs)
- forbedring af afgrødernes kvalitet
- forbedring af historie-, læge- og læreruddannelserne via Tempus
- tilskyndelse til den yngre generation til at indføre og udvikle demokratiske procedurer gennem demokratiprogrammet.

I Tacis' vejledende program for Mongoliet for perioden 1996-1999, som blev godkendt af Tacis' styringsudvalg i september 1996, blev der givet prioritet til en strukturel og institutionel reform, udvikling af virksomheder og finansiell udvikling samt udvikling af infrastrukturer.

Strukturel og institutionel reform: Tacis støtter regeringens reformprogram, som fokuserer på at formindske antallet af ministerier, forbedre styreformen og lette den private sektors vækst. Reformen af den offentlige forvaltning fortsætter, ligesom en opkvalificeringsindsats er undervejs. Også Mongoliets uddannelsessektor er under forandring. Sektoren blev udviklet i en tid med planøkonomi og fuld budgetstøtte. Denne model kan ikke opretholdes længere, dels på grund af budgetstramminger, dels fordi den ikke er velegnet til et markedsorienteret økonomisk system. De nuværende bevillinger er utilstrækkelige til at opretholde uddannelsessystemet i den form, det havde før overgangen fra planøkonomi. Regeringen er ved at gennemføre et program med henblik på rationalisering af uddannelsessektoren, personalereduktioner og fastlæggelse af nye undervisningsplaner ud fra internationalt anerkendte standarder og koncepter. Sundhedssektoren finansieres næsten fuldt ud af det offentlige og lider også under budgetnedskæringer. Hospitaler og klinikker har ikke tilstrækkelige ressourcer til at vedligeholde deres udstyr og skaffe de nødvendige ydelser og lægemidler, hvilket gennem de seneste fire år har ført til en forværring af flere af Mongoliets sundhedsindikatorer. For at vende denne situation forsøger regeringen at koncentrere ressourcerne omkring primære sundhedsplejesystemer og om en omlægning af sundhedsydelserne.

Udvikling af virksomheder og finansiell udvikling: Erhvervslivets rammebetingelser er stadig en hindring for udviklingen af virksomheder, ligesom der fortsat er store problemer med at opnå lån og tiltrække investeringer, især på regionalt plan. Den mongolske regerings fortsatte engagement i reformprocessen hilses velkomment og vil føre til en hurtigere fjernelse af de tilbageværende hindringer. Tacis-aktiviteterne under de tidligere budgetter var fokuseret på rådgivning med henblik på fremme af det frie initiativ og iværksætterkulturen, oprettelse af et erhvervsudviklingskontor for Mongoliet (herunder et center for rådgivning om forarbejdning af landbrugsprodukter) samt forbedring af SMVernes muligheder for at tiltrække udenlandske investeringer og adgang til markedsinformationer.

Udvikling af infrastruktur: Mongoliets overgang til markedsøkonomi nødvendiggør en forbedring af infrastrukturen, multimodale transitordninger, grænseovergangsmuligheder og et egnet internt og internationalt netværk. Regeringen prioriterer transporten af olieprodukter højt for at sikre mere effektive, også omkostningseffektive, og pålidelige energiforsyninger. Hidtil er størstedelen af olieimporten importeret fra russiske raffinaderier. Tidligere var olieimporten ofte led i byttehandler (olie i bytte for kobber og molybdænkonzentrater) inden for femårsplanernes rammer, men der blev dog stadig oftere krævet betaling i hård valuta. Siden 1992 er der slet ikke foretaget byttehandler. Både af strategiske årsager og for at indføre et konkurrenceelement i forhandlingerne om indkøbsaftaler forsøger Mongoliet i dag at diversificere sine forsyningskilder og skaffe forsyninger via Kina.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Mongoliet (fra 1998-1999) omfattede følgende nye projekter:

- Fremme af omstruktureringen af den offentlige forvaltning. Tacis vil styrke Institutet for Forvaltning og Lederudvikling – den eneste uddannelsesinstitution for den offentlige forvaltning. Regeringen ønsker at uddanne mere end 2 600 ansatte, og Tacis er derfor i gang med at øge instituttets kapacitet.

- Hjælp til Mongoliets Nationale Universitet til at tilpasse sig de strammere budgetter og den strengere disciplin, der hører til en markedsøkonomi. Universitetet står til at miste halvdelen af de garanterede offentlige tilskud, hvorfor der er et meget presserende behov for at ændre universitetets styringssystem og administrative strukturer. Det er også nødvendigt med en reform af økonomiuddannelsen, således at de fremtidige generationer af studerende kan lære at planlægge efter markedsøkonomiske principper.
- Forbedring af den finansielle styring af sundhedssektoren dels ved at opkvalificere de ansatte i provinsen for at få decentraliseringen til at fungere, dels ved at udnytte de begrænsede finansielle ressourcer på den mest effektive måde.
- Styrkelse af indsatsen for at udvikle SMVer i Mongoliet. Dette vil yderligere øge støtten til de institutioner, der tilbyder SMVer uddannelse og rådgivning. Der vil også blive gennemført et program for fjernundervisning i Mongoliets regioner, ligesom oprettelsen af en investerings- og kreditfond for små og meget små virksomheder vil blive støttet. Der er lagt særlig vægt på foranstaltninger, der involverer kvinder og unge iværksættere.
- Forbedring af afgrøder. Dette projekt indebærer såvel rådgivning til regeringen som uddannelse og ledelsesstøtte til landbrugsbedrifter. Nøglemedarbejdere i Landbrugs- og Industriministeriet samt lokale embedsmænd vil modtage rådgivning om planteafgrøder og fødevarer sikkerhed og – forsyning, ligesom programmerne for jordreform, arealudnyttelse og udvikling af et marked for jord vil blive revideret. Landbrugerne og lederne af servicevirksomheder for landbruget vil få opdateret deres landbrugsøkonomiske og driftsmæssige viden bl.a. ved at deltage i demonstrationsprojekter på forsøgsbasis, hvor de lærer om ledelse og produktion og markedsføring af landbrugsprodukter. Samtidig vil erhvervsdrivende blive undervist i erhvervsmæssig udvikling og moderne bankdrift, ligesom de vil blive tilskyndet til at bruge den tilegnede viden.
- Undersøgelse af mulighederne for nye transportforbindelser med Kina. Tacis vil gennemføre en feasibilityundersøgelse og en undersøgelse af mulighederne for investeringer i nye anlæg (herunder til olieomladning) på jernbanestationen i Zamyn Uud ved den sydøstlige grænse, som er den vigtigste station for jernbanetransporten til og fra Kina. Tacis er i gang med at opdatere en undersøgelse foretaget i 1993 af Verdensbanken under hensyntagen til nye mongolske oliefund samt eksportpotentialet.
- Programmerne for mindre projekter omfatter oprettelse af en klinik til forebyggelse og behandling af øjensygdomme, hjælp til oprettelse af kurser i anvendt økonomi, jura, anvendt videnskab og teknologi samt læreruddannelse, beskyttelse af kvinder og børn, uddannelse i samfundsanliggender, professionelle standarder inden for journalistik samt retshjælp for forbrugere, forbedring af statistiske datas kvalitet, formidling og sammenlignelighed med internationale standarder samt bedre grænsekontrol og oplysninger om import, eksport, varebevægelser samt handel med forbudte stoffer.

Der blev ydet 11 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Strukturelle og institutionelle reformer	2,8
Udvikling af virksomheder samt finansiell udvikling	3,1

Udvikling af infrastruktur	1,6
Programmer for mindre projekter	3,0
Reserve	0,5
I alt	11,0

Den Russiske Føderation

Tacis er det mest omfattende af de tekniske bistandsprogrammer, der gennemføres i Rusland, med samlede akkumulerede forpligtelser på næsten 2 000 mio. EUR siden 1991. Tacis-aktiviteterne i Rusland, der er langt den største af NUS-partnerne, omfatter en bred vifte af sektorer og har som det vigtigste mål at fremme og støtte udviklingen af markedsøkonomi og et stabilt demokrati i Rusland. Den finansielle krise i 1998 krævede en mærkbar reaktion fra Tacis i 1999, hvilket bevirkede, at bank- og finanssektoren modtog særlig støtte fra Tacis. Rusland er det eneste Tacis-land, der på nuværende tidspunkt har en fælles grænse med EU, og Tacis støttede i 1999 under det grænseoverskridende program en modernisering af to grænseovergangssteder på den russisk-finske grænse. Når disse grænseovergange åbner i år 2000, vil det gøre transittrafikken mere effektiv i denne region og medføre tættere forbindelser mellem EU og Rusland.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

I 1999 iværksatte Tacis en lang række projekter i Rusland. Inden for virksomhedsomstrukturering og udvikling af den private sektor var Tacis involveret i udarbejdelsen af forretningsplaner, feasibilityundersøgelse og markedsanalyser for russiske virksomheder. Tacis uddannede russiske forretningsfolk i markedsstyringsteknikker og lærte dem at tilrettelægge udvekslingsprogrammer med virksomheder i EU. Tacis hjalp endvidere med oprettelsen af centre for erhvervsinformation for små og mellemstore virksomheder og tilskyndede til forbindelser mellem russiske SMVer og SMVer i EU. Tacis leverede desuden knowhow til brug for omstillingen af den kemiske industri for at udvikle og producere nye produkter til civilt brug og støttede derudover oprettelse eller omstrukturering af forretnings- og specialbanker.

Hvad angår reformen af den offentlige forvaltning, sociale tjenester og uddannelser blev der gennemført Tacis-projekter omfattende hjælp til de vigtigste ministerier med ansvar for planlægning af forbedrede socialsikrings- og sundhedsplejeordninger og en omfattende uddannelse af nationale og lokale embedsmænd. Tacis gennemførte lokale omskolingsprogrammer for arbejdsløse og gjorde gennem Tempus-programmet en indsats for at fremme samarbejdet mellem russiske universiteter og universiteter i andre lande. Et andet Tacis-projekt, der stadig er i gang, vedrører omskoling af afskedigede officerer til civile erhverv.

Inden for landbrug var Tacis koncentreret dels om omstrukturering af bedrifter, dels om strategisk og juridisk rådgivning om f.eks. markeder for jord, landbrugsuddannelse og fødevarekontrol i forbindelse med omstruktureringen. Tacis fremmede endvidere adgangen til finansiering gennem forsøgsvisse kreditordninger i udvalgte regioner og relevant rådgivning. For at hjælpe landbrugere med at sikre den økonomiske levedygtighed af deres bedrifter gjorde Tacis en indsats for at udvikle detail- og grossistnetværk for at sikre forsyningen af gødning og andre landbrugsprodukter og for at fremme rådgivningsindsatsen over for private landbrugere.

Inden for energisektoren blev der arbejdet på at informere om energibesparelser og støtte pilotprojekter, der omsætter spareteoriene til praksis. Tacis samarbejdede også med de enkelte

byers myndigheder om en evaluering af opvarmningen i byerne og hjælp med at indføre et moderne edb-baseret automatisk fakturerings- og afregningssystem for elforsyningen.

Tacis støttede omorganiseringen af energisektorens administration på nationalt plan og hjalp bl.a. med at udarbejde de love og forskrifter, der var nødvendige for at fremme udenlandske investeringer i industrien. Tacis hjalp med moderniseringen af olieraffinaderiernes varmeenheder og forsynede gassektoren med knowhow om gasefterforskning og –produktion. Der blev tilvejebragt knowhow og uddannelse med henblik på modernisering af energiproduktionsfaciliteterne, ligesom effektiviteten af elproduktion og –forsyning blev forbedret ved indførelse af automatisk kontrol af elproduktion, -transmission og –distribution. Endelig gjorde Tacis en indsats for at fremme teknologioverførsler med henblik på modernisering af eksisterende kraftværker og planlægning af nye kraftværker.

Inden for nuklear sikkerhed og miljø støtter Tacis oprettelsen af en handlekraftig og uafhængig myndighed, der kan regulere atomindustrien. Tacis analyserer for tiden visse reaktortyper for at finde frem til svagheder ved disse og planlægger løsninger på kort eller mellemlangt sigt for de analyserede reaktorer, ligesom der arbejdes på et varslingsystem og på at indføre sikkerhedscheck og kontrol af seismisk påvirkning. Tacis-projekterne omfatter ligeledes levering af vigtigt sikkerhedsudstyr og gennemgang af driftsprocedurer, ledelsesorganisation og kvalitetssikring, samarbejde med ingeniørerne for at identificere potentielle svagheder i værkernes konstruktion samt forsøg på at finde frem til løsninger på kort og mellemlangt sigt for de pågældende reaktorer. Tacis-projekterne omfatter tillige udvikling af nationale miljøprogrammer og regionale samarbejdsplaner på miljøområdet (Sortehavet osv.).

På telekommunikationsområdet tilvejebragte Tacis eksperter, der skulle samarbejde med Kommunikationsministeriet om markedsanalyser, kontrol af telefonnet og udvikling af standarder. Der er endvidere projekter i gang om levering af knowhow med henblik på modernisering af kabel- og satellitkommunikationen og hjælp til ledelse af telefonnetsoperatører samt rådgivning med henblik på indførelse af effektive prisfastsættelses- og kontrolsystemer.

På transportområdet fokuserede Tacis-støtten på at udvikle mere effektive transportforbindelser til og fra EU for at lette samhandlen. Et projekt, der har gjort Volga-floden sejlbare igen, har betydet, at der nu kan sejle flodbåde såvel fra Sortehavet som fra Østersøen til Ruslands industrielle kraftcenter. Et andet handelsfremmende projekt skulle gøre det muligt at benytte den transsibiriske jernbane til containertransport fra Østen til EU, hvilket vil betyde en halvering af transporttiden i forhold til de traditionelle søruter. Tacis gennemfører endvidere et program, der skal forbedre ca. 400 flyvelederes engelskkundskaber (engelsk er det sprog, der anvendes inden for luftfart), hvilket vil gøre luftruterne over Rusland sikrere for fly, der er på vej fra EU til Japan (den mest direkte rute til Østen går over Sibirien).

Manglen på fragttudkørselskapacitet er et alvorligt problem. Mens transporten ad jernbane eller vandveje over lange afstande er forholdsvis effektiv, er der problemer med den lokale fragttudkørsel. Problemet søges afhjulpet ved to mindre Tacis-projekter, nemlig et projekt vedrørende uddannelse af de ansatte hos speditivirksomhederne, som stadig er meget små og endnu ikke færdigetablerede, og et projekt vedrørende oprettelse af private vognmandsvirksomheder. Endelig afsluttede Tacis i 1999 planlægningen af transportsystemet i den nordvestlige del af Rusland i et område på størrelse med EU, der strækker sig fra Skt. Petersborg til Komi-halvøen. Denne region, der kun har 20 millioner indbyggere, vil få nye økonomiske muligheder, idet bl.a. handlen med nabolandene i Skandinavien vil blive yderligere udviklet.

Som led i programmerne for mindre projekter, herunder programmet for strategisk rådgivning, er følgende Tacis-projekter i gang:

- strategisk rådgivning til regering, Parlament og andre politiske beslutningstagere
- støtte til demokratiske initiativer (fri presse, ordentlig behandling af mindretal, beskyttelse af menneskerettigheder og frie valg)
- støtte til NGOer samt lokale og regionale myndigheder som led i mindre initiativer
- støtte til virksomheder gennem initiativprogrammet til fremme af produktiviteten og lederuddannelsesprogrammet, "European Senior Service Network" (ESSN) samt samarbejde mellem handelskamre
- hjælp til SMVer til at forberede etableringen og den delvise finansiering af joint ventures
- fremme af harmoniseringen på toldområdet og inden for statistik, standarder, certificering og metrologi samt beskyttelse af den intellektuelle og industrielle ejendomsret
- støtte til mindre projekter om ydelse af teknisk bistand gennem Bistro-ordningen.

Den politiske kontekst

På topmødet i februar mellem EU og Rusland i Moskva blev der opnået enighed om, at "indsatsen for at fremme PSA-samarbejdet gennem Tacis-programmet for teknisk bistand på kort sigt især skal være rettet mod en stabilisering af den økonomiske situation i Rusland og fremme af investeringerne i russisk erhvervsliv gennem en omstrukturering af virksomheder, styrkelse af forretningsbanksystemet og støtte til skatte-, revisions- og regnskabsforanstaltningerne". Hvad angår problemet med brugt atombrændsel og atomaffald i den nordvestlige del af Rusland blev man enige om at "forstærke indsatsen for at løse dette store miljøproblem og lette det løbende tekniske samarbejde som led i en koordineret international indsats, der også indebærer inddragelse af Tacis' atomsikkerhedsprogram".

Samarbejdsrådet for EU - Rusland udtrykte på sit møde i Bruxelles i maj glæde over den fremdrift, der især gennem de seneste seks måneder var skabt i de indbyrdes forbindelser gennem de intensive drøftelser på topmøderne, i samarbejdsudvalget og dets ni underudvalg og gennem det løbende dag-til-dag-arbejde på begge sider. Samarbejdsrådet gennemgik PSA-arbejdsprogrammet og tilføjede fire nye punkter vedrørende landbrug, oprettelse af virksomheder, finansielle tjenester og uddannelsesmæssige udvekslinger.

Det Europæiske Råd vedtog på sit møde i Köln i juni en fælles strategi for Rusland, der var den første af sin art, der blev vedtaget i henhold til Amsterdam-traktaten. Formålet var at styrke samordningen, sammenhængen og komplementariteten i alle aspekter af EUs og EU-landenes politik over for Rusland.

I Tacis' vejledende program for Rusland for perioden 1996-1999, der blev underskrevet i august 1996, blev der givet prioritet til udvikling af menneskelige ressourcer, social beskyttelse, virksomhedsstøtte, transport og telekommunikation, energi, miljø samt fødevarer og landbrug.

Udvikling af menneskelige ressourcer: På baggrund af en alvorlig social og økonomisk krise tilbyder Tacis lederuddannelse og anden erhvervsuddannelse til erhvervslivets nøgleaktører og er

derived med til at opkvalificere de ansatte i regional- og lokalforvaltningerne. Derudover tilbyder Tacis de politiske beslutningstagere økonomisk rådgivning. Almen uddannelse og erhvervsuddannelse spiller en afgørende rolle i krisesituationer, idet arbejdsstyrken således tilpasses de skiftende behov på et marked, der er præget af stigende arbejdsløshed og større socialt pres. Tempus-programmet støtter reformen af de videregående uddannelser gennem udarbejdelse af undervisningsplaner, forbedring af universiteternes ledelse, udvekslinger samt regionalt samarbejde. Uddannelsessektoren bidrager endvidere til en reform af den offentlige forvaltning og fremmer indførelsen af en retsstat. Den offentlige forvaltning tilstræber fortsat uafhængighed og effektivitet, men der skal gøres meget endnu, især på regionalt plan, for at omdefinere embedsmandsværkets opgaver og gennemføre en aktiv personalepolitik. Derfor er den fortsatte Tacis-støtte afgørende for såvel uddannelsessektoren som den offentlige forvaltning.

Social beskyttelse: Siden reformerne blev påbegyndt, har socialsikringsystemet skullet opfylde et stigende behov for social bistand i takt med den stigende arbejdsløshed og nedskæringen af de ydelser, der tidligere blev præsteret af statsejede virksomheder. Situationen, der allerede var dårlig som følge af budgetnedskæringer på føderalt, regionalt og kommunalt plan, er blevet yderligere forværret af den økonomiske og finansielle krise i 1998, der indvirkede kraftigt på de sociale vilkår og realindkomsterne og ramte de mest udsatte grupper (arbejdsløse, ældre, handicappede) særlig hårdt. Der er gjort et forsøg på at lægge grunden til en ny institutionel og lovgivningsmæssig ramme, der kan sikre en sammenhængende og effektiv sektorpolitik ledsaget af en decentralisering af ansvaret for de sociale tjenester til regionalt og kommunalt plan, og en yderligere inddragelse af ikke-statslige (frivillige eller private) organisationer. Hidtil har Tacis hjulpet med at etablere nye socialsikringsstrukturer og bidraget til udviklingen af en strategi og lovgivning for områder som f.eks. sociale boliger, social sikring for udsatte grupper, jobsikkerhed, pensioner og forbrugerbeskyttelse. Tacis har i udvalgte regioner støttet sociale reformer og forvaltningen af sociale goder og sørget for uddannelse af arbejdsløse. Tacis har endvidere støttet udviklingen af NGO'er inden for det sociale område, forbedret arbejdsvilkårene og det sociale partnerskab og styrket eller opgraderet kommunalforvaltningerne i visse byer, der er domineret af én enkelt industri.

I den senere tid er vægten blevet lagt på forebyggende sundhedspleje, forvaltning af forsikringsordninger og forbedring af sundhedsforvaltningen. Efter tabet af sundhedstjenester især forårsaget af opløsningen af statsvirksomheder er Ruslands sundhedsvæsen kommet under et voksende pres. Sundhedsvæsenet er primært indrettet på at henvise syge til hospitalsspecialister og står derfor i fare for at blive overbelastet. Der er også et presserende behov for at fremme en sundere livsstil og bevidstgøre befolkningen om forbindelsen mellem helbred og livsstil for at lette presset på sundhedsplejen. Sideløbende er der behov for at opgradere og reformere selve forvaltningen af sundhedstjenesterne for at sætte sundhedssektoren i stand til at udvikle sig, opfylde de skiftende behov og tilpasse sig de skiftende forhold i landet.

Virksomhedsstøtte: Støtte til virksomheder er et højt prioriteret led i reformprocessen og en forudsætning for overgangen til markedsøkonomi. En bæredygtig økonomisk vækst og social stabilitet kræver drastiske forbedringer af erhvervsklimaet og erhvervslivets rammevilkår, modernisering af virksomheder og nye investeringer. Især skattesystemet og revisionsstandarderne trænger til at blive forbedret. Den privatisering, der har fundet sted, må nødvendigvis efterfølges af en omstrukturering af virksomhederne for at tiltrække investeringer med henblik på modernisering. Den finansielle krise har øget behovet for skræddersyet virksomhedsrådgivning. Banksystemets og kapitalmarkedernes sammenbrud har afsløret deres skrøbelighed og ringe troværdighed og fremhævet behovet for såvel en effektiv regulering og et effektivt tilsyn som for nye ledelsesværktøjer, der kan anvendes til at vurdere risikoen ved finansielle transaktioner. Tacis-

støtten til SMVer er et afgørende bidrag til den økonomiske genrejsning. Det net af virksomhedsstøttecentre, der finansieres af Tacis, er med til at opfylde behovet for uddannelse og rådgivning til de privatiserede virksomheder i de største russiske erhvervssektorer. For tiden lægger Tacis vægten på omstrukturering og udvikling af middelstore og store virksomheder gennem direkte rådgivning, forbedring af de institutionelle og forskriftsmæssige rammebetingelser samt fortsat støtte til SMV-sektoren.

Transport: En modernisering af transportnettene vil hjælpe den økonomiske udvikling og forbedre russiske produkters konkurrenceevne såvel på hjemmemarkedet som på de udenlandske markeder ved at nedbringe transportomkostningerne i dette store land. Og EU, der er Ruslands nabo og største handelspartner, har en direkte interesse i et effektivt russisk transportsystem, der kan udvikle samhandelsmulighederne. Mangfoldigheden af statslige organer har hidtil vanskeliggjort gennemførelsen af en samlet transportpolitik, men privatiseringen er nu stort set tilendebragt (bortset fra jernbanerne), ligesom konkurrencen har sænket priserne og hævet ydelsernes kvalitet. Men manglende lovgivningsmæssige rammer begrænser investeringerne og moderniseringen og resulterer i hurtigt forældet infrastruktur og forældet rullende og sejlede materiel. Andre vanskeligheder skyldes den forsinkede reform og omorganisering af jernbanesektoren, overskydende kapacitet og manglende multimodal integration af flodtransporten samt et lavt serviceniveau og lave standarder inden for vejtransport. En lovgivningsmæssig ramme, der kan fremme handlen mellem EU og Rusland, prioriteres højt af Tacis og søges opnået gennem strategisk rådgivning og indførelse af harmoniserede standarder. Tacis støtter endvidere den russiske vejtransportsektor og bidrager til reformen af jernbanerne. Den seneste indsats har omfattet en forlængelse af det transeuropæiske nets korridor nr. 2 gennem Nizhny Novgorod-regionen, hjælp til udarbejdelse af lovgivning for overfladetransport, sikkerhed i havnene og træning i intermodale transportoperationer.

Telekommunikation: Telekommunikationsnettet er ikke tilstrækkeligt udbygget, og niveauet for telekommunikationstjenesterne er for dårligt, især uden for byerne. Desuden er der behov for at harmonisere landets love, forskrifter, normer og standarder med EUs. Der vil endvidere være behov for massive investeringer i modernisering og kvalitetsforbedring, og Tacis har derfor fokuseret på indførelse af internationalt standardiserede systemer, yderligere liberalisering af sektoren og udvikling af effektive informationstjenester.

Energi: Energi spiller fortsat en central rolle i russisk økonomi, idet olie- og gaseksporten stadig er den sektor, der har den største indtjening i hård valuta, og som yder det største bidrag til overskuddet på Ruslands handelsbalance og landets skatteindtægter. Energisektoren har mange ansatte, således at en omstrukturering af sektoren vil have store sociale konsekvenser. Gasmonopolet er stort set uantastet af reformerne, mens oliesektoren er ved at blive privatiseret og omstruktureret, selv om der endnu mangler at blive fjernet en række protektionistiske foranstaltninger. Sektoren har imidlertid en begrænset investeringskapacitet, hvilket går ud over moderniseringen. Elpolitikken på føderalt og regionalt plan skærmer endnu befolkningen fra virkningerne af omstruktureringen gennem kunstigt lave priser, manglende betaling af elregninger samt tilskud, hvilket går ud over elselskabernes resultater. Tacis giver høj prioritet til indsatsen for at fremme konkurrencen i elsektoren og begrænse de endelige brugeres udgifter til varme og el, udvikle den lovgivningsmæssige og forskriftsmæssige ramme, fremme energibesparelser samt styrke ledelsespotentialer og den finansielle stabilitet hos virksomheder i energisektoren.

Miljø: Miljøforureningen ligger fortsat på et meget højt niveau, de tidligere tiders miljøproblemer er uløste, manglende investeringer har sat grænser for vedligeholdelsen og moderniseringen af industrien, og forureningskontrolmekanismerne er svækket som følge af manglende bevillinger. Luft- og vandforureningen påvirker befolkningens sundhed og forventede levetid og kræver en

effektiv overvågning. Affaldshåndteringen er ikke god og lider under en svag lovgivning, ringe bevidsthed, begrænset genbrug og for få sikre bortskaffelsesfaciliteter. Interessekonflikter og ansvarsområder, der overlapper hinanden, svækker myndighedskontrollen, reglerne håndhæves ikke og effektive løsninger forhindres af budgetnedskæringer. I det vejledende program for 1996-1999 blev miljø for første gang medtaget som et særskilt samarbejdsområde, hvilket gav mulighed for både at gennemføre rene miljøforanstaltninger og integrere miljødimensionen i andre politikker. Tacis har bistået med strategisk rådgivning med henblik på en bæredygtig udvikling, uddannelse i miljøstyring, sikkerhedsstandarder, forebyggelse og afhjælpning af arbejdsulykker, forureningskontrol (især i oliesektoren), håndtering af farligt affald, vandforvaltning i Volgabækkenet og bekæmpelse af skovbrande samt overvågning af omstillingen af de fabrikker, der tidligere producerede kemiske våben.

Levnedsmidler og landbrug: Omstruktureringen skrider kun langsomt frem, og de store, ineffektive landbrugsbedrifter er stadig dominerende. Sammen med de endnu mangelfulde distributionskanaler gør dette forhold landet mere sårbart over for de senere års dårlige høster, således at der fortsat er behov for en betydelig import af fødevarer. Det er nødvendigt med en kraftig forøgelse af reformtempoet og tempoet for indrørelse af ny lovgivning (især lovgivningen om ejendomsretten til jorden og konkurslovgivningen), ligesom der skal være lettere adgang til finansiering for mellemstore bedrifter og familiebedrifter. Tacis vil støtte reformprocessen i de mest progressive regioner og derefter formidle resultaterne til andre områder. Tacis har stillet strategisk og juridisk rådgivning om omstrukturering til rådighed og har ydet støtte til bedrifter med kornproduktion og animalsk produktion samt til udvikling af forhandler- og grossistnet.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Rusland (fra 1999) tager hensyn til den finansielle krise i august 1998 og de sociale og økonomiske konsekvenser af krisen. Støtte til regeringens foranstaltninger til at overvinde den nuværende krise og begrænse dennes følger for økonomien og befolkningen prioriteres højt. Formålet med det overordnede program er således at støtte og intensivere den socioøkonomiske og demokratiske reformproces i Rusland i en situation præget af finansiell og økonomisk krise.

Programmet fokuserer endvidere på udvikling af menneskelige ressourcer og social beskyttelse samt virksomhedsstøtte. Af andre prioriterede områder i dette års handlingsprogram kan nævnes transport og telekommunikation, energi, miljø, fødevarerproduktion, -forarbejdning og -distribution. I de enkelte projekter lægges der stor vægt på retssikkerheden, et område, der vil blive behandlet mere specifikt i fremtidige Tacis-programmer.

Programmet omfattede følgende projekter:

- Lederuddannelsesprogram II som svar på den tidligere præsident Jeltsins initiativ til en markant styrkelse af lederkapaciteten i Rusland. Programmet, der er en opfølgning af det første projekt fra handlingsprogrammet for 1998 tilbyder ca. 400 unge russiske ledere en uddannelse. Efter et seminar om EU og den europæiske økonomi vil disse ledere komme "i praktik" i EU-virksomheder i 1-3 måneder.
- Det Russisk-Europæiske Center for Økonomisk Politik (RECEP), som fortsat modtog Tacis-støtte, og som koncentrerer sig om økonomisk rådgivning på kort sigt til politiske beslutningstagere. Ved projektet lærer de lokale aktører at foretage økonomiske og socialpolitiske analyser, ligesom RECEP vil blive mere bæredygtigt og få en større rolle i gennemførelsen af PSAen.

- Gennem et partnerskab inden for sundheds- og socialsektoren udvikles de værktøjer, der er nødvendige for at levere sundhedsmæssige og sociale ydelser til dårligt stillede familier på offentlig, privat eller frivillig basis.
- Et socialt projekt finansieret over det særlige Østersøbudget for 1999 med det formål at formidle resultaterne af tidligere Tacis-projekter i social- og sundhedssektorerne og udnytte disse resultater i Nordvestrusland.
- Rådgivning til Skatteministeriet med det formål at indføre en ordning, hvorved det nyoprettede Ministerium for Skatter og Skatteopkrævning og ministeriets regionale afdelinger kan modtage rådgivning fra EU-eksperter i europæisk skatteadministration om, hvilke regler der bør finde anvendelse inden for skatte- og afgiftsforvaltning; rådgivningen ledsages af uddannelsesforanstaltninger.
- Harmonisering af Ruslands og EUs standarder for konstruktion, anlæg og vedligeholdelse af veje samt materialestandarder, hvilket vil fremme handlen gennem udviklingen af vejtransportsektoren og de transeuropæiske korridorer.
- Støtte til oprettelse af Det Føderale Engrosmarked for El og Kraft (FOREM) for at fremme konkurrencen.
- Miljøovervågning for at styrke det eksisterende statslige system, forbedre indsamlingen, bearbejdningen og formidlingen af relevante data og hjælpe Rusland med at opfylde sine internationale forpligtelser.
- Kursus i styring af landbrugsbedrifter for landbrugere i de sydlige Ural-bjerge, der producerer kød, mælk og grønsager, og som får adgang til ikke-bankmæssig finansiering og undervises i kvalitetsbaseret prisfastsættelse; kurset tager udgangspunkt i et projekt, der gennemføres i Chelyabinsk.
- Rådgivningstjenester til private landbrugere i Sydvestrusland og nedre Volga, der bygger videre på et Tacis-projekt i Rostov-distriktet.

Der blev ydet 92,5 mio. EUR i tilskud til 1999-programmet, fordelt som følger (i mio. euro):

Udvikling af menneskelige ressourcer og socialbeskyttelse	20,0
Virksomhedsstøtte	17,5
Transport og telekommunikation	6,5
Energi	4,0
Miljø	8,0
Fødevarerproduktion, -forarbejdning og distribution	6,5
Bistro	5,0

Tekniske kontorer	1,5
Programmer for mindre projekter	22,5
Reserve	1,0
I alt	92,5

En særbevilling på yderligere 3,5 mio. EUR blev tildelt de fælles EU-EBRD-aktiviteter i Rusland i henhold til Bangkok-faciliteten. Bevillingen er øremærket til krisebekæmpelse i finanssektoren.

På Europa-Parlamentets initiativ er der iværksat en særlig indsats til fordel for Østersøområdet for at fremme samarbejdet i regionen på regionalt, lokalt og NGO-plan. I 1999 blev tre projekter i Nordvestrusland støttet med ca. 5 mio. EUR, nemlig et projekt vedrørende udbygning af havnen i Kaliningrad, et projekt vedrørende vejtransportstyring i Arkhangelsk og et projekt om folkesundhed i Nordvestrusland. Denne særlige indsats vil også være til fordel for andre Østersølande, der ikke er medlemmer af EU (Polen, Letland, Litauen og Estland) og tænkes koordineret med andre EU-programmer i regionen. Indsatsen er i overensstemmelse med prioriteringen i initiativet vedrørende "den nordlige dimension".

I 1999 iværksatte EU et omfattende fødevarerprogram for Rusland (Rådets forordning (EF) nr. 2802/98) til en skønsmæssig værdi af 470 mio. EUR, hvilket svarer til 1,85 mio. tons landbrugsprodukter, hvoraf 41% var korn. Fødevarerprogrammet var målrettet mod regionerne med de største behov. En del af fødevarerne blev distribueret gratis til udsatte befolkningsgrupper, mens størstedelen blev solgt til gældende markedspriser i de pågældende regioner. Indtægterne fra salget af fødevarer blev indsat på en særlig bankkonto og er øremærket til pensionsudbetalinger og visse sociale formål. Ved udgangen af 1999 var 97% af landbrugsprodukterne undervejs, mens 88% var leveret til de endelige brugere. Kommissionen har omhyggeligt overvåget og evalueret gennemførelsen af dette fødevarerprogram.

TADSIKISTAN

På grund af borgerkrigen i landet og den manglende sikkerhed har Tacis-programmet i lighed med andre ikke-humanitære aktiviteter (sikring af fødevarerforsyningerne og ekstraordinær økonomisk støtte) været suspenderet i Tadsjikistan siden december 1997. Det skal bemærkes, at suspensionen alene blev truffet af sikkerhedsmæssige årsager og altså ikke er en politisk sanktion.

Sidst i 1998 gav EU over for Tadsjikistan udtryk for sin tilfredshed med det tilsyneladende gennembrud i fredsprocessen, og Tadsjikistan blev specielt udpeget som modtager af ekstraordinær støtte som led i den støttepakke, EU vedtog i begyndelsen af 1999 til fordel for de øvrige NUS-partnere, der var blevet berørt af den russiske finanskrise i 1998. Støtten blev ydet i form af genopbygningsprogrammer for landet og yderligere humanitær hjælp. Den sikkerhedsmæssige situation forbedredes fortsat i første halvår 1999, hvorfor Europa-Kommissionen i juli foreslog ekstraordinær økonomisk hjælp "med henblik på at støtte de effektive tilpasnings- og reformprogrammer, Tadsjikistan har iværksat, for at bekæmpe den store fattigdom og styrke den igangværende fredsproces i landet". Forslaget gik ud på at hæve låneloftet med 75 mio. EUR og tilskudsloftet med 35 mio. EUR.

Men i november 1999 udstedte EU en erklæring, hvori der blev udtrykt bekymring over "de udemokratiske begivenheder og procedurer i forbindelse med præsidentvalget i Tadsjikistan". Det hed videre, at der ikke var grundlag for at hævde, at der var sket "fremskridt i den demokratiske

udvikling i Tadsjikistan, når grundlæggende regler for et retssamfund ikke overholdes, men tværtimod tilsidesættes”. EU kæder udtrykkeligt eventuelle fremtidige kontraktforbindelser med Tadsjikistan sammen med fremskridt i fredsprocessen: “Kun gennem en normalisering af samfundet kan Tadsjikistan blive i stand til at opfylde sine internationale forpligtelser”.

Som følge af den fortsatte uro i landet blev Tacis-programmet ikke gennemført. I begyndelsen af år 2000 godkendte Rådet ganske vist i princippet den ekstraordinære økonomiske støtte, men kun under forudsætning af, at der skete fremskridt i fredsprocessen og de politiske systemer.

EUs indsats i Tadsjikistan i 1999 havde hovedsagelig form af humanitær hjælp gennem ECHO (ca. 16 mio. EUR) og genopbygningsprojekter (ca. 7 mio. EUR over budgetterne for 1998 og 1999) gennem UNOPS og Aga Khan Foundation. Tadsjikistan fik tildelt 2,83 mio. EUR som sin andel af den ekstraordinære hjælp, der blev ydet som følge af Ruslands finanskriser.

TURKMENISTAN

Turkmenistans energiresourcer giver store muligheder for fortsat udvikling, men landet har skabt voksende bekymring i EU over de manglende fremskridt i retning af demokrati og respekt for menneskerettigheder, hvilket har fået de europæiske institutioner til at tage deres samarbejdsplaner op til fornyet overvejelse. Turkmenistan halter bagefter de fleste andre NUS-stater med hensyn til ratificeringen af partnerskabs- og samarbejdsaftalen med EU, og da den midlertidige PSA-aftale blev underskrevet i Bruxelles i 1999, benyttede EU lejligheden til at udtrykke bekymring over landets politiske kurs.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

I 1999 har Tacis bl.a.:

- fremmet landbrugernes salg af kød og mælk til forarbejdningsvirksomhederne ved at give landbrugerne kendskab til kvalitetskrav
- støttet uddannelse inden for banksektoren
- hjulpet med planlægningen af skattereformen
- gennem Tempus-programmet fortsat samarbejdet om de videregående uddannelser.

Den politiske kontekst

Efter at have underskrevet partnerskabs- og samarbejdsaftalen i maj 1998 underskrev EU og Turkmenistan i november i Bruxelles den midlertidige aftale om handel og handelsrelaterede foranstaltninger. Den midlertidige aftale vil gøre det muligt hurtigere at gennemføre de handelsmæssige og handelsrelaterede bestemmelser i PSAen uden at skulle afvente afslutningen af ratifikationsprocedurerne. Den midlertidige aftale omfatter generelle principper, løbende betalinger, konkurrence, beskyttelse af den intellektuelle, industrielle og kommercielle ejendomsret samt protokollen om myndighedernes gensidige bistand i toldspørgsmål. Turkmenistans vicepremierminister understregede, at landet prioriterede forbindelserne med EU højt, og gjorde opmærksom på mulighederne for yderligere udvikling af det bilaterale samarbejde – også via Tacis.

I Tacis' vejledende program for Turkmenistan for perioden 1996-1999, som blev godkendt af Tacis' forvaltningsudvalg i november 1996, var der givet prioritet til en strukturel og institutionel reform, landbruget og landbrugets forarbejdningsindustri samt udvikling af infrastruktur.

Strukturel og institutionel reform: Det overordnede mål for Tacis er en reform og omlægning af strukturerne og institutionerne, således at disse kan støtte overgangen til markedsøkonomi. Privatiseringsprocessen er forløbet langsomt i Turkmenistan, bl.a. for at undgå nogle af de fejl, andre tidligere sovjetrepublikker har begået. På trods heraf er der opnået væsentlige fremskridt. Økonomi- og Finansministeriets Afdeling for Statsejendom og Privatisering, der er ansvarlig for privatiseringen, har imidlertid kun begrænset personale og knowhow og begrænsede midler til brug for den generelle privatisering og den specifikke privatiseringen af de større statsvirksomheder. Privatiseringsprocessen fører så til, at regeringen mister kontrollen over produktionsprocessen og adgangen til den skabte merværdi, således at regeringens mulighed for at finansiere de resterende forpligtelser begrænses. Dette bevirker, at der hos statsinstitutionerne opstår modvilje mod at fremskynde privatiseringsprocessen. Omstruktureringen af banksystemet og uddannelsen af bankpersonalet må nødvendigvis gennemføres, førend kreditinstitutterne kan udfylde deres rolle og kanalisere de udenlandske investeringer og senere den indenlandske opsparing ind i virksomhederne.

Udvikling af landbruget og landbrugets forarbejdningsindustri: Turkmenistans landbrugssektor beskæftiger ca. 40% af den samlede arbejdsstyrke, men tegner sig kun for 19% af landets BNP, en nedgang fra 40% i 1991. Landbrugssektoren prioriteres dog fortsat højt af regeringen, ikke alene på grund af de mange ansatte i sektoren, men også fordi regeringen ønsker at have en vis sikkerhed for landets fødevareforsyning. Turkmenistan har en stor bomuldsproduktion, og trods en stigende kornproduktion har landet stadig en stor fødevareimport. I 1995 blev alle statslandbrug og kollektive landbrug ved dekret fra præsidenten omdannet til landbrugersammenslutninger, men driften er uændret, ligesom deres ledelse fortsat udnævnes af staten. Inden udgangen af 1995 var der etableret 3 200 selvstændige bedrifter på uopdyrket jord med en gennemsnitlig størrelse på 25 ha, mens der var indgivet ansøgninger om yderligere 5 000 bedrifter. Produktiviteten er lav i husdyrsektoren, hvilket især kan tilskrives foderets ringe kvalitet. Forarbejdningsvirksomhederne udnytter i gennemsnit mindre end 50% af deres kapacitet, idet råvareleverandørerne ikke er særlig villige til at sælge til de tilbudte priser.

Udvikling af infrastruktur: Turkmenistan har store olie- og gasressourcer, men udnyttelsen heraf afhænger meget af udenlandske investeringer. Der er indgået mange kontrakter med internationale investorer, hvilket vil medføre store fordele for landets samlede økonomi, idet den skabte velstand vil støtte en mere generel økonomisk udvikling. Turkmenistan skal dog også være i stand til at beskytte sine interesser over for de udenlandske investorer, hvorfor regeringen må styrke overvågningen og reguleringen af olie- og gasstrømmene, ligesom den må sikre sig de oplysninger og den knowhow, der er nødvendig for at kunne stå stærkere i forhandlingerne med udenlandske partnere.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Turkmenistan (fra 1998-1999) omfatter følgende projekter:

- Støtte til udvikling af små og mellemstore virksomheder i forlængelse af Tacis' arbejde med at etablere et udviklingsagentur for SMVer (SMEDA) i Ashkhabad, som i dag er et anerkendt videntcenter i Turkmenistan. Det nye projekt vil især tage sigte på regionernes SMVer og enkeltmandsfirmaer.
- Opgradering af den animalske produktion og foderproduktionen ved at støtte den nye landbrugersammenslutning, fremme udviklingen af producentkooperativer og støtte indførelsen af landbrugskreditordninger samt udviklingen af forbindelserne mellem producenter, forarbejdningsvirksomheder og distributører.

- Støtte til regeringens planer om at udvikle bomuldssektoren gennem en analyse og evaluering af alle led i produktionen og rådgivning til regeringen om en strategi for denne sektor.
- Tilbud om rådgivning og knowhow om fremme af udenlandske investeringer og beskyttelse af olie- og gasindustrien. Dette projekt er en fortsættelse af et projekt, der blev iværksat under handlingsprogrammet for 1996-1997, og vil støtte omdannelsen af Turkmentneft og Turkmengas til en national olie- og gasvirksomhed.
- Optimering af eludnyttelsen med henblik på udvikling af Turkmenistans mineralindustri, herunder evaluering af els potentielle betydning for produktionen af aluminium og andre mineraler og for mineraludvindingen i især Kara-Bogaz-Gol-regionen.

Der blev ydet 8,5 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Strukturel og institutionel reform	1,0
Landbrug – forarbejdningsindustri	3,0
Udvikling af infrastruktur	2,5
Programmer for mindre projekter	1,8
Reserve	0,2
I alt	8,5

UKRAINE

Ukraines betydning for EU er fortsat voksende, dels fordi dette store land efter den nært forestående udvidelse af EU vil blive nabo til fire af de fremtidige EU-medlemsstater, dels som følge af landets beliggenhed i forhold til EU og mange af de andre NUS-partnere. På grundlag af PSAen mellem EU og Ukraine, som trådte i kraft i marts 1998, vedtog EU i december 1999 på Det Europæiske Råds møde i Helsinki den fælles strategi for Ukraine (som kun var det andet af disse nye EU-instrumenter). EU er Ukraines største donor, og Tacis-programmet er EU's vigtigste støtteprogram til fordel for Ukraine, da det søger at løse mange af de problemer, som opstår ved den vanskelige overgang til markedsøkonomi.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

I 1999 gennemførte Tacis en bred vifte af projekter i Ukraine og fortsatte bl.a. med at rådgive regeringen gennem Det Ukrainske-Europæiske Rådgivningscenter for Politiske og Juridiske Spørgsmål – bl.a. om gennemførelsen af PSAen. Også hjælpen til omorganisering af de vigtigste ministeriers administration for at gøre den politiske beslutningsproces mere sammenhængende samt til opgraderingen af arbejdsmiljøstandarder fortsatte. På andre områder støttede Tacis etableringen af et moderne styringssystem for vedligeholdelse af hovedveje og broer og ydede efter en konkret vurdering støtte til privatiseringsprojekter, ligesom Tacis rådgav om omstruktureringen af lægemiddelindustrien og støttede udarbejdelsen af konkursprocedurer.

Andre Tacis-projekter i Ukraine vedrørte tilskyndelse til lokaludvikling og turisme i Karpaterne og Krim, økonomisk rådgivning om privatisering i energisektoren og udarbejdelse af regler for

vedligeholdelse af kraftværker samt hjælp til at udforme et energisparessystem. Andre områder, der blev støttet af Tacis, omfattede bl.a.:

- rådgivning til tidligere statsejede virksomheder igennem de post-privatiseringscentre, Tacis har hjulpet med at oprette
- uddannelse i regnskabsvæsen for forretningsbanker og i formidling af finansielle informationer for journalister
- omlægning af socialstøtteordningerne
- støtte til udviklingen af landbrugskooperativer.

Den politiske kontekst

Det andet møde i Samarbejdsrådet for EU-Ukraine fandt sted i Bruxelles i april 1999, hvor det blev slået fast, at PSAen "udgjorde et solidt grundlag for udviklingen af et stærkt politisk og økonomisk partnerskab mellem EU og Ukraine". Samarbejdsrådet noterede desuden den "væsentlige tekniske bistand", EU havde ydet, især med henblik på reformen af Ukraines energisektor.

På topmødet mellem EU og Ukraine i Kiev i juli bemærkedes det, at det strategiske partnerskab mellem Den Europæiske Union og Ukraine "afspejler EU's og Ukraines stræben efter tættere forbindelser på investeringsområdet og med hensyn til politisk dialog samt teknisk og andet samarbejde". Det blev på mødet endvidere anerkendt, at der "gennem makrofinansiel støtte i henhold til Tacis-programmet og forskellige bilaterale programmer bliver ydet værdifuld støtte til hjælp for Ukraines overgangs- og reformproces", og at EU, "som Ukraines nøglepartner inden for teknisk samarbejde fortsat vil yde en væsentlig støtte inden for rammerne af Tacis-programmet. EU har øget støtten til styrkelsen af Ukraines finansielle system og hjulpet Ukraines centralbank med at forbedre sin overvågning og fremme indførelsen af en egnet erhvervspraksis blandt Ukraines forretningsbanker. Til efteråret vil en ny fase af det Tacis-finansierede projekt vedrørende Det Ukrainske-Europæiske Rådgivningscenter for Politiske og Juridiske Spørgsmål (UEPLAC) blive iværksat. UEPLAC spiller en værdifuld rolle i indsatsen for at fremme gennemførelsen af PSAen, herunder tilpasningen af Ukraines lovgivning til EUs standarder. Det er afgørende, at den private sektor bliver inddraget, hvis overgangsprocessen i Ukraine skal blive vellykket". Endelig blev det på topmødet bifaldet, at Inogate-paraplyaftalen var blevet underskrevet dagen forinden.

I Tacis' vejledende program for Ukraine for perioden 1996-1999, som blev underskrevet i september 1996, var der givet prioritet til en institutionel reform og social udvikling, en økonomisk reform og udvikling af den private sektor samt energi og miljø.

Institutionel reform og social udvikling: Ukraine har endnu en stor opgave foran sig, nemlig tilpasning af sin lovgivning til de krav, en demokratisk og markedsbaseret økonomi stiller, og der er derfor et konstant behov for input af specialistviden på alle områder lige fra stats- og statsforvaltningsret til makroøkonomi. Der er endvidere et presserende behov for en reform af den offentlige forvaltning for at fremme gennemførelsen af velstandsskabende politikker. Det er også nødvendigt at fortsætte med uddannelsesreformen, og derfor støtter Tempus-programmet konsekvent indsatsen for at reformere de videregående uddannelser gennem udvikling af undervisningsplaner, forbedring af universitetsledelserne, udvekslinger og regionalt samarbejde. Tacis har som led i tidligere handlingsprogrammer ydet en omfattende støtte til skabelsen af praktisk anvendelige lovgivnings- og forskriftsmæssige rammer inden for de vigtigste politikområder.

Økonomisk reform og udvikling af den private sektor: De vigtigste spørgsmål omfatter overførslen af økonomisk aktivitet fra den offentlige til den private sektor, den fortsatte omstrukturering og udvikling af private virksomheder, især inden for de vigtigste erhvervssektorer, bank- og finanssektoren, der er under opbygning, og som stort set er "lukket land" for de fleste virksomheder, samt en forbedring af regnskabs-, finanskontrol- og ledelsessystemerne, således at disse når op på et acceptabelt internationalt niveau. Dette sidste punkt er især vigtigt, hvis man ønsker at formindske risikoen for, at Ukraine skal få de samme problemer som Sydøstasien og Rusland hvad angår bankernes umådeholdne långivning. Spørgsmålet har også afgørende betydning, hvis det skal lykkes for Ukraine at tiltrække de nødvendige udenlandske investeringer. Privatiseringen af landbruget i Ukraine har i bedste fald været ustruktureret, hvorfor der er et reelt behov for at rådgive og opmuntre de landbrugere, der i dag ejer deres egne bedrifter. Tacis har allerede opnået erfaring med private bedriftsstøttecentre i Lviv-området. Hidtil har der været en tilbøjelighed til, at størstedelen af indsatsen for at rådgive virksomheder om økonomisk styring har været rettet mod små og mellemstore virksomheder. Imidlertid udgør Ukraines større virksomheder fortsat den største andel af økonomien, især eksportsektoren.

Energi og miljø: Det er uundgåeligt, at energi står højt på dagsordenen for enhver drøftelse af Ukraines fremtid, idet energiimporten er den største enkeltfaktor, som bidrager til Ukraines underskud på handelsbalancen. Hertil kommer, at energien kun udnyttes halvt så effektivt som i EU. Det kræver store investeringer, hvis udnyttelsen af Ukraines egne olie- og kulressourcer skal moderniseres, hvilket igen forudsætter en omstrukturering. Resultaterne af et energispareprojekt, der for nylig blev gennemført, viser, at mindre kraftvarmeværker har potentialet til at sikre væsentlige energibesparelser, især (men naturligvis ikke udelukkende) inden for levnedsmiddelindustrien.

Vedligeholdelsen af nettet af olierørledninger og nettets tilstand har betydning såvel i Ukraine som i de øvrige lande i regionen, men der har siden uafhængigheden ikke været foretaget nogen egentlig teknisk gennemgang af ledningsnettets tilstand. Hvad angår kulsektoren søger Tacis at sikre, at omstruktureringen ikke blot ender med en lukning af kulminer og omskoling af afskedigede kulminearbejdere. I stedet tager Tacis-projekterne sigte på at give områdets levedygtige miner den praktiske forretningsmæssige og tekniske rådgivning, der skal til for at forbedre produktiviteten, sikkerheden og fortjenstmargenen, således at minerne kan overleve i en verden under forandring.

Hvad angår miljøet er Ukraine fortsat meget forurenet, og luftforureningen i byerne er et af de alvorligste problemer. På trods heraf er det lovgivningsmæssige grundlag for miljøbeskyttelse og effektiv håndhævelse af lovgivningen fortsat svagt.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Ukraine (fra 1999) omfattede 15 projekter, herunder:

Institutionel reform og social udvikling:

- implementering af partnerskabs- og samarbejdsaftalen
- anden fase af omskolingsprojektet for officerer med større fokusering på en vellykket udvikling af omskolingscentre
- integrering af tidligere deporterede personer fra Krim for at forbedre disses økonomiske udsigter gennem udvikling af SMVer og uddannelse, som gennemføres i partnerskab med Ministerrådet for Den Autonome Republik Krim

- støtte til oprettelse af et uddannelsescenter for retsvæsenet for at forbedre kvaliteten af domstolenes afgørelser og gøre disse mere konsekvente; uddannelsen er specielt rettet mod landets Højesteret
- anden fase af projektet “Det Ukrainske-Europæiske Rådgivningscenter for Politiske og Juridiske Spørgsmål” (UEPLAC) med en mere generel dagsorden, der vil gøre centret i stand til at rådgive om politiske og juridiske spørgsmål inden for et bredere og mere PSA-orienteret emneområde. Ud over de løbende rådgivningsaktiviteter i Kiev vil centret også komme til at råde over betydelige midler til brug for rådgivning på kort sigt om en lang række PSA-relaterede emner
- et PSA-bevidstgørelses- og uddannelsesprojekt med fokus på mellemledere inden for de sektorer, der berøres direkte af PSAen; modulerne, der er målrettet mod fem eller seks erhvervsgrupper, og som bygger på PSA-vejledningen, vil koncentrere sig om, hvorledes PSAen vil påvirke disse gruppers arbejde i praksis.

Økonomisk reform og udvikling af den private sektor:

- forøgelse af den ukrainske centralbanks eksterne tilsynsførende kapacitet, der er et vigtigt element, hvis centralbanken skal kunne føre tilsyn med de større forretningsbankers aktiviteter
- hjælp til en omstrukturering af de større forretningsbanker som en del af et bredere IMF-styret initiativ på dette meget væsentlige område; hjælpen vil blive ydet direkte til centralbanken og banksektoren
- anden fase af støtten til post-privatiseringscentret i Odessa
- udvidelse af nettet af hjælpeenheder for nystartede virksomheder, som spiller en vigtig rolle som rådgivere og kontakthjælperer for personer, der starter SMVer; disse hjælpeenheder og deres brugere vil få glæde af projektet, som vil øge enhedernes geografiske dækning og forbedre kontakten mellem dem
- støtte til landbrugsbedrifter uden for statssektoren i form af oprettelse af tre privatiseringscentre i regioner, der har udvist vilje til at samarbejde omkring processen
- rådgivning om økonomisk styring til otte større virksomheder, hvis konkurrenceevne vil blive forbedret gennem undervisning i regnskabsvæsen for den private sektor og i markedsførings- og ledelsesteknikker.

Energi og miljø:

- demonstration af fordelene ved etablering af omkostningseffektive mindre kraftvarmeanlæg inden for levnedsmiddelindustrien og beslægtede industrier; demonstrationen skal ikke alene være rettet imod Statens Udvalg for Levnedsmiddelindustrien, men også imod potentielle investorer i samtlige industrier
- en teknisk gennemgang af nettet af olierørledninger for Statens Udvalg og Statens Holdingselskaber for Olie og Gas; gennemgangen skal i første omgang omfatte rørledningerne nordpå fra Mozyer til den slovakiske grænse, og derefter rørledningerne sydpå fra den russiske grænse til Odessa

- bekæmpelse af den sundhedsskadelige forurening i den kraftigt industrialiserede Donetsk-region med støtte til genopbygning af vandforsynings- og spildevandssystemerne; Tacis vil tilvejebringe projektets miljøkomponenter omfattende overvågning, træning, planlægning og bevidstgørelse af offentligheden
- anden fase af EU/Ukraine-partnerskabscentret for omstrukturering af kulindustrien i Donbass-regionen, hvor der er et stort behov for teknisk og forretningsmæssig/økonomisk rådgivning.

Handlingsprogrammet for 1999 indeholdt en række projekter, der gennemføres i tæt samarbejde med andre donorer – herunder bankprojekterne (omstrukturering af større banker og forøgelse af den ukrainske centralbanks tilsynsførendes kapacitet), der begge er udsprunget af IMF-initiativer. Tacis' miljøprojekt i Donetsk vil forsyne et større verdensbanksprojekt med det nødvendige input til miljøstyring.

Bistro-faciliteten, der er beregnet til finansiering af aktiviteter i mindre målestok (indtil 100 000 EUR), forvaltes af Europa-Kommissionens Delegation i Kiev og er et supplement til Tacis, idet faciliteten kan sikre en hurtig og fleksibel reaktion, hvis oplysninger fra lokalområdet identificerer lovende mindre projekter.

Der blev ydet 46 mio. EUR i tilskud til programmet for 1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Udvikling af menneskelige ressourcer	12,0
Omstrukturering og udvikling af virksomheder	15,5
Energi og miljø	8,2
Bistro	1,8
Programmer for mindre projekter	7,4
Reserve	1,1
I alt	46,0

USBKISTAN

Usbekistan har gennem de seneste år været mindre hårdt ramt af faldende industriproduktion end andre NUS-partnere som følge af rigelige naturlige ressourcer, inkl. guld og andre metaller, selv om regeringen har presset på for at få øget produktionen af færdigvarer i stedet for blot at eksportere råvarer. Landet har også tilstrækkelige energikilder (fossile) til at kunne blive fuldstændig selvforsynende, hvilket er årsagen til, at Usbekistan har haft lettere ved at etablere sig på verdensmarkedet end andre NUS-lande. De overordnede mål for Tacis-støtten har været at bidrage til overgangen til markedsøkonomi med det formål at højne levestandarden og livskvaliteten. Denne støtte er tænkt som et supplement til regeringens reformprogram, der tager sigte på at stabilisere økonomien og opretholde en stabil udvikling på mellemlangt sigt samtidig med, at særligt udsatte samfundsgrupper beskyttes.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Blandt Tacis-projekterne i 1999 i Usbekistan kan nævnes støtte til en reform af Undervisningsministeriet, drift af post-privatiseringsfonden for Usbekistan, støtte til Akademiet for Statsopbygning og Social Opbygning med henblik på uddannelse og videreuddannelse af offentligt ansatte, støtte til Kontoret for Udenlandske Investeringer, gennemgang af virksomheder for at afgøre, om de er berettiget til at modtage post-privatiseringsmidler, samt hjælp til Bankforeningen til at udvikle foreningens politiske rolle.

Inden for landbrugssektoren påbegyndte Tacis en registrering af landbrugernes jorder, gennemførte kurser for ansatte på bedrifterne, hjalp med at forbedre overrislingssystemet og mindske belastningen af Aralsøen og støttede jordreformer og bedriftsomstrukturering i Syrdaria-regionen. Andre Tacis-projekter omfattede:

- støtte til Centret for Udvikling af Markedsfærdigheder
- støtte til forbedringer inden for telekommunikationssektoren
- styrkelse af Det Statslige Udvalg for Naturbeskyttelse og fremme af miljøvenlige produktionsteknikker inden for landbruget
- oprettelse af en ekspertgruppe i Uzbekneftegas for at hjælpe virksomheden med projektevalueringer
- et fortsat samarbejde om en reform af de videregående uddannelser gennem Tempus-programmet.

Den politiske kontekst

Samarbejdsrådet for EU-Usbekistan holdt sit første møde i Bruxelles i september og udtrykte her tillid til, at gennemførelsen af PSA'en ville sikre sammenhængen mellem de forskellige aspekter af forbindelserne mellem EU og Usbekistan, herunder bl.a. den politiske dialog om udenrigspolitiske emner af gensidig interesse, demokrati og menneskerettigheder, samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel, handelsforbindelser og økonomisk samarbejde, støtte som f.eks. Tacis-støtte samt regionalt samarbejde. Samarbejdet i 1999/2000 skal fokusere på handels- og investeringsfremmende foranstaltninger, identificering af måder, hvorpå det regionale samarbejde kan fremmes i Centralasien, særlige gennem Traceca (Transport Corridor Europe Caucasus Asia) og Inogate (Interstate oil and gas transport to Europe), udarbejdelse af et samarbejdsprogram med henblik på yderligere støtte til demokratiseringsprocessen samt tæt samarbejde om bekæmpelse af illegal narkotikahandel.

I Tacis' vejledende program for Usbekistan for perioden 1996-1999, der blev godkendt af medlemsstaterne i september 1996, var der givet prioritet til en strukturel og institutionel reform, landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri samt udvikling af infrastruktur.

Strukturel og institutionel reform: Hidtil er der i privatiseringsprocessen i Usbekistan blevet fokuseret på små og mellemstore virksomheder, enten i form af tildeling af aktier til forudbestemte ejere som f.eks. arbejderkollektiver og industrisammenslutninger eller gennem Privatiseringsinvesteringsfonden, der er det vigtigste element i det usbekiske privatiseringsprogram. Ofte er de nyoprettede virksomheder dårligt gearet til at operere i Usbekistans overgangsøkonomi og endnu dårligere til at operere i en åben markedsøkonomi. Afbrydelsen af forbindelsen med

staten har lukket for adgangen til centraliserede markedsførings- og finansieringstjenester, uden at der samtidig er blevet åbnet for adgangen til lån og fremmed valuta. I visse sektorer er der opretholdt en streng priskontrol for køb og salg af varer og ydelser, hvilket også berører producenternes muligheder for at tilpasse sig markedets krav. I en del tilfælde er der heller ikke sket de store ændringer i ledelsessystemerne siden privatiseringen.

Den usbekiske regering har peget på behovet for velfungerende konkurs- og likvidationsordninger, og i slutningen af 1996 oprettede regeringen derfor Konkursudvalget (CEI), som fik ansvaret for mange af spørgsmålene i forbindelse med implementeringen af konkursloven fra 1994. En af CEIs første opgaver har været en revision af den lovgivnings- og forskriftsmæssige ramme. De teknisk mulige procedurer er dog endnu kun i meget få tilfælde blevet afprøvet i praksis.

Landbrug og landbrugets forarbejdningsindustri: Landbruget beskæftiger over 40% af den samlede arbejdsstyrke, og 61% af befolkningen bor i landområder. Der er behov for jordreformer, beskæftigelse, bedre levestandard og teknisk support til landbrugerne. Oplysningerne om markederne er imidlertid så spredte og usammenhængende, at mulighederne for at øge bedrifternes fortjeneste og eksportmuligheder risikerer at gå tabt. Samtidig tages der kun begrænset hensyn til landbrugets og de beslægtede industriers virkninger på miljøet.

Udvikling af infrastruktur: Til trods for Usbekistans energiresourcer er landets petrokemiske infrastruktur så underudviklet, at landet må importere energi og ikke kan skabe tilstrækkelige eksportindtægter. Der er således behov både for en højere grad af selvforsyning og for at finde nye eksportmarkeder. Tacis promoverer de usbekiske teknologier i overensstemmelse med internationale standarder og under hensyntagen til miljøet.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-handlingsprogram for Usbekistan (fra 1998-1999) omfattede følgende nye projekter og forlængelser af eksisterende projekter:

- Styrkelse af statsforvaltningen og embedsmandsværket med en reformstrategi og opstilling af mål. Projektet omfatter uddannelse og omskoling samt oprettelse af et center for lederne af den offentlige forvaltning i forbindelse med Akademiet for Statsopbygning og Social Opbygning.
- Et projekt for sundhedssektoren, der koncentrerer sig om forebyggende politikker og programmer, herunder et langsigtet handlingsprogram baseret på nye former og principper for finansiering og styring af sundhedsvæsenet med indførelse af brugerbetaling, markedsøkonomiske principper og privat konkurrence.
- Støtte til reformen af erhvervsuddannelsen. For at hjælpe med gennemførelsen af den nye uddannelseslov fra 1997 indeholder programmet forslag om støtte til udviklingen af et velfungerende erhvervsuddannelsessystem baseret på de nationale, regionale og lokale arbejdsmarkeders behov. Projektet vil blive tæt koordineret med det igangværende projekt om støtte til reformen af Usbekistans undervisningsministerier.
- Hjælp til udvikling af SMVer, især gennem støtte til Sammenslutningen af Producenter og Iværksættere og ved at stille en rådgiver til rådighed for det parlamentsudvalg, der ansvarlig for økonomiske reformer og virksomheder.
- Støtte til privatisering gennem privatiseringsinvesteringsfonde. Projektet, der bygger videre på et projekt fra handlingsprogrammet for 1995, indebærer rådgivning om foranstaltninger, der skal

gøre det muligt at handle på markedet for allerede udstedte investeringsfondsaktier, forbedring af fondenes tilsyn og rapportering samt fremme af fondenes mulighed for at påvirke ledelserne i de virksomheder, der er "kunder" hos fonden.

- Post-privatiseringshjælp til virksomheder ved at stille vestlig knowhow til rådighed for udvalgte privatiserede virksomheder og udvikling af en række ydelser, der fortsat vil blive udbudt på kommerciel basis, også efter at Tacis-finansieringen er ophørt.
- Støtte til rekonstruktion/likvidation af insolvente virksomheder omfattende ændringer i lovgivningen samt udvikling og forståelse af en konkurs- og likvidationspraksis. Hjælpen har form af efteruddannelse af dommere og likvidatorer samt Tacis-støtte til gennemførelse af forsøg på rekonstruktion uden anvendelse af de normale konkursprocedurer med henblik på at frigøre værdierne i gældstyngede virksomheder og samtidig bevare så mange af virksomhedernes aktiviteter som muligt.
- Støtte til tiltrædelsen af Verdenshandelsorganisationen og gennemførelse af partnerskabs- og samarbejdsaftalen. Tacis-støtten vil fokusere på forhandlingerne om tiltrædelse af WTO, udviklingen af en overordnet handelspolitik i overensstemmelse med WTO-forpligtelserne og gennemførelsen af de internationale forpligtelser, et WTO-medlemskab medfører, samt forpligtelserne i henhold til PSAen i national lovgivning.
- Støtte til demokratiet ved at forbedre mulighederne for at overvåge og håndhæve forfatningsmæssige rettigheder og styrke Parlamentets rolle ved udarbejdelse og vedtagelse af lovgivning med henblik på udvikling af et pluralistisk demokrati i Usbekistan.
- Registrering af jorder i Usbekistan: Efterhånden som flere private landbrugere erhverver ret til jord, er det nødvendigt at udvide et eksisterende og vellykket Tacis-pilotprojekt herom til at omfatte en større del af landet.
- Uddannelse for landbrugere og ansatte i landbruget; dette er en forlængelse af
- Et tidligere projekt ved Statens Landbrugsuniversitet i Tashkent og omfatter fremstilling af undervisningsmateriale, udarbejdelse af undervisningsplaner samt uddannelse.
- Et overrislings- og forvaltningsprojekt, der skal give en mere effektiv vandudnyttelse, begrænse jord- og vandforureningen fra landbruget og forarbejdningen af landbrugsprodukter samt forbedre styringen af bedrifterne. Dette er en forlængelse af et tidligere Tacis-projekt, der er kædet sammen med Verdensbankens bomuldsprojekt og programmet for Aralsøen.
- Markedsinformationssystem og styring af landbrugsmarkedet: Et nyt projekt med hjælp til systemudvikling og en national og regional strategi samt på forsøgsbasis oprettelse af et engrosmarked i Tashkent med henblik på at udvikle detailhandlen med landbrugsprodukter.
- Støtte til energisektoren, hvor der fokuseres på fastlæggelse af et nationalt energiprogram baseret på fremtidig økonomisk udvikling og effektive, miljøvenlige teknologier. Støtten skal fremme en mere udbredt anvendelse af effektive, billige og miljøvenlige metoder til løsning af de problemer med spildevandsbehandling, mange af Usbekistans byer har.
- Forbedring af energieffektiviteten i den petrokemiske industri ved at hjælpe med at fastlægge en strategi med henblik på at tiltrække privat og offentlig finansiering til gennemførelse af identificerede løsninger.

- Energibesparelser gennem et pilotprojekt vedrørende opsætning af varmemålere på opvarmnings- og varmtvandsanlæg; dette projekt er den naturlige forlængelse af et tidligere projekt til fremme af energieffektiviteten i boligerne og har til formål at fremme en lokal produktion af udstyr.
- Udvidelse af støtten til telekommunikationssektoren som en fortsættelse af et projekt gennemført under handlingsprogrammet for 1996. Der vil blive ydet støtte dels direkte til Kommunikationsministeriet, dels gennem Det Centralasiatiske Uddannelsescenter for Telekommunikationssektoren, hvis oprettelse blev støttet af Tacis.

Der blev ydet 29 mio. EUR i tilskud til programmet for 1998-1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Udvikling af menneskelige ressourcer	5,5
Virksomhedsstøtte	6,8
Fødevarerproduktion, -forarbejdning og -distribution	4,5
Energi	5,0
Transport & telekommunikation	1,0
Programmer for mindre projekter	5,2
Reserve	1,0
I alt	29,0

SUPPLERENDE TACIS-PROGRAMMER

Da ikke alle de problemer, som Tacis søger at løse, kan løses på nationalt plan, råder Tacis over supplerende muligheder som f.eks. grænseoverskridende programmer og en række ofte decentraliserede faciliteter til støtte for mindre projekter.

Nogle Tacis-bidrag i 1999

Blandt de mange projekter af denne art, der blev støttet af Tacis i 1999, kan nævnes:

- udvikling, via Traceca-programmet, af transportfaciliteter via Det Kaspiske Hav og til Centralasien
- forbedring, via Inogate-programmet, af energitransportinfrastrukturer og energistyring
- en undersøgelse af telekommunikationsinfrastrukturen
- fremme af samarbejdet til bekæmpelse af forurening i og omkring floderne Prut og Bug i Ukraine, Belarus og Moldova
- hjælp til ledelse af nye regionale miljøcentre i Rusland, Georgien, Ukraine og Moldova
- overvågning af landbrugsmiljøet

- bidrag til sikkerhedsforbedringer i forbindelse med driften af atomkraftværker
- hjælp til at fjerne handelsbarrierer inden for landbrugssektoren
- finansiering af undersøgelser, der skal sætte EBRD i stand til at finansiere større investeringer.

Grænseoverskridende programmer

Mellemstatsligt program

Det mellemstatslige program fremmer indsatsen inden for energi, transport og miljø. Fra 1992 til 1998 indgik Tacis i henhold til det mellemstatslige program forpligtelser til et beløb af ca. 340 mio. EUR, navnlig til transport, energi, telekommunikationsnet, miljø, udvikling af virksomheder, finansielle tjenester og landbrug. I det mellemstatslige handlingsprogram for 1999 var der givet prioritet til tre områder: netværk (inden for energi, transport og telekommunikation), miljø samt retlige og indre anliggender.

Netværk: Infrastrukturnettene har behov for at blive moderniseret og omstruktureret, således at nye handelsmuligheder kan udnyttes og transporten af råvarer i og uden for NUS kan lettes. Udvikling af handlen er fortsat højt prioriteret i det mellemstatslige program. De fleste af NUS-partnerne har kun en beskeden samhandel med EU. Eksporten til tredjelande består primært af råvarer, selv fra de mere industrialiserede lande. Sovjettidens overcentralisering af transport- og energinettene har begrænset disse landes adgang til markeder på konkurrencedygtige vilkår.

Opgraderingen af infrastrukturen må ledsages af en harmonisering af forskrifterne ud fra internationale standarder. Denne fokusering på net har til formål at:

- styrke transport-, energi- og teleforbindelserne mellem NUS
- skabe en forbindelse mellem NUS' og EUs energi-, transport- og telenet
- genoplive handlen mellem landene og give muligheder for yderligere diversificering af handlen via nye ruter.

En langsigtet forbedring af netinfrastrukturen og miljøbeskyttelsen stiller krav om betydelige anlægsinvesteringer. Tacis-projekterne på dette område har til formål at skabe de tekniske, institutionelle og organisatoriske forudsætninger for investeringen, hvilket kræver et tæt samarbejde med større internationale finansieringsinstitutter.

De vigtigste Tacis-netprojekter er Inogate (genopbygning, modernisering og rationalisering af mellemstatslige olie- og gasledninger i NUS) og Traceca (Transport Corridor Europe Caucasus Asia).

Inogate

Gennem Inogate-programmet modtager de deltagende lande teknisk bistand og uddannelseshjælp med det formål at fremme den regionale integrering af olie- og gasledningssystemerne og lette olie- og gastransporten såvel i regionen som til de europæiske eksportmarkeder. Inogate støtter endvidere bestræbelserne på at genopbygge, rationalisere og modernisere regionale gasoverførselssystemer og forsyningssystemer for olie og raffinerede olieprodukter og vurdere de alternative muligheder for at transportere kulbrinter fra de kaspiske og centralasiatiske regioner til markederne i EU og Vesten.

Inogate yder teknisk bistand på fire hovedområder: markedsrelaterede undersøgelser, ressourceevalueringer, feasibilityundersøgelser og institutionelle undersøgelser. Hovedsigtet med disse aktiviteter er at udvikle en række omfattende bankgaranterede projektforslag som grundlag for investeringer i genopbygning samt andre projekter, der kan finansieres af internationale finansieringsinstitutter og/eller private investorer.

Inogates arbejde er centreret om to opgaver, nemlig dels at bringe olie og gas fra Det Kaspiske Bækket til kunder i Europa og omkring Sortehavet, dels at tiltrække internationale investeringer i modernisering, genopbygning og udvidelse af olie- og gasnettene.

To større Inogate-initiativer i 1999 bragte disse mål et stort skridt nærmere. Det ene af initiativerne var underskrivelsen af en paraplyaftale i Bruxelles i februar. Aftalen skabte en fælles retlig og administrativ ramme for samarbejde mellem alle NUS-partnere og andre europæiske lande, der er involveret i energitransport. Aftalen dannede også en ramme for moderniseringen og udvidelsen af ledningsnettene og forventes således at medføre økonomiske fordele for alle landene i regionen.

Den anden vigtige begivenhed var Inogate-topmødet i Kiev i juli med deltagelse af ca. 50 delegationer fra forskellige lande og fra finansieringsinstitutter og andre internationale organisationer. Også Rumænien og Bulgarien deltog i mødet.

Inogate gennemførte tillige feasibilityundersøgelser i forbindelse med genopbygningsprojekter for regionale gas- og olieinfrastrukturer og med henblik på etablering af olie- og gasledninger via Det Kaspiske Hav med det formål at:

- forhindre yderligere forringelse af vigtige olie- og gasfaciliteter og genopbygge den driftsmæssige kapacitet ved at installere tappe- og målestationer på vigtige steder på grænserne mellem landene under særlig hensyntagen til de regionale oplagringsfaciliteter
- hjælpe med at evaluere de deltagende landes kulbrintepotentiale og indføre ressourceforvaltningssystemer, der er forenelige med de internationale standarder for olie- og gasindustrien
- evaluere alternative olie- og gaseksportruter til markederne i Vest-, Central- og Østeuropa.

Udvinningen af olie og gas fra havbunden under Det Kaspiske Hav eller fra ørkenområderne på østbredden og udviklingen af de ruter, der skal bringe olien og gassen frem til de globale markeder, er en af de hovedudfordringer, Europa står over for i begyndelsen af det 21. århundrede, fordi Europa – fremtidens udvidede EU samt EUs naboer på Balkan – vil være den største aftager af den olie og gas, der udvindes fra disse nye kilder. Forsyningssikkerhed og energidiversificering er vigtige elementer i EUs energipolitik. Men formålet er ikke alene at bringe olie og gas til EUs markeder, men at gøre det på en sådan måde, at energisektoren ikke længere udgør en potentiel konfliktkilde. Tværtimod bør energiforekomsterne udnyttes til at nedbryde barrierer, åbne grænser og bringe velstand til en region, der har lidt meget, men som kan få et stort udbytte af at realisere sit potentiale.

Formålet med Inogate godkendt

I den fælleserklæring, Den Europæiske Union samt Armenien, Aserbajdsjan og Georgien afgav i juni 1999, hedder det: "Vi er af den opfattelse, at sikre eksportveje for kaspisk olie og gas vil få afgørende betydning for velstanden i regionen, for de udenlandske virksomheder, der investerer i udnyttelsen af disse reserver, og for de globale markeder. Det er derfor både logisk og ønskeligt at bygge et stort antal rørledninger, men det må ikke glemmes, at beslutningerne om, hvilke specifikke ruter der skal vælges, og om tidsplanen er beslutninger, som de pågældende virksomheder selv skal træffe ud fra forretningsmæssige hensyn. Vi tillægger også en revitalisering af de eksisterende ledningsnet stor betydning."

Inogate opnår internationalt samarbejde ved at få samlet eksperter, der er villige til sammen at udarbejde retningslinjer for renovering af udstyr til overførsler, finansiering af olie- eller gasledninger eller oprettelse af de institutioner, der skal administrere ledningsnettene. Ved at få eksperter af forskellig nationalitet til sammen at udvikle aktiviteter er den måde, hvorpå initiativer som f.eks. Inogate og søsterprogrammet Traceca bevæger sig ud over de rent tekniske funktioner. Inogate og Traceca udvikler sig til fora, hvor idéer kan udveksles og nye koncepter lanceres. De menneskelige kontakter, der skabes ved disse programmer, er lige så vigtige som den tekniske rådgivning, kontakterne medfører.

Traceca

Traceca tager sigte på anlæg af en transport/handelskorridor, der følger en øst-vest-akse fra Centralasien, via Det Kaspiske Hav, gennem Kaukasus og via Sortehavet til Europa. Programmet er ved at blive udvidet til også at omfatte Mongoliet, Ukraine og Moldova. Det er i overensstemmelse med den globale EU-strategi over for disse lande og tager sigte på dels at fremme landenes politiske og økonomiske uafhængighed ved at forbedre deres muligheder for at få adgang til de europæiske og globale markeder gennem alternative transportruter, dels at fremme yderligere regionalt samarbejde mellem partnerlandene. Hidtil har Traceca finansieret 25 projekter vedrørende teknisk bistand (til en værdi af 35 mio. EUR) og 11 investeringsprojekter med henblik på genopbygning af infrastruktur (47 mio. EUR). Traceca-programmet har endvidere ført til et tættere samarbejde og dialog mellem repræsentanter for regeringerne, hvilket igen har resulteret i aftaler om at opretholde konkurrencedygtige transitafgifter og bestræbelser på at forenkle grænseovergangsformaliteterne. Der er tillige indgået aftaler om at sende store mængder fragt ad Traceca-korridoren i erkendelse af, at denne rute er den korteste og potentielt den hurtigste og billigste rute fra Centralasien til dybtvandshavne med forbindelser til de globale markeder. Den tekniske bistand, der er ydet gennem Traceca, har hjulpet med at tiltrække store investeringer fra de internationale finansieringsinstitutter, herunder Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (forpligtelsesbevillinger til anlægsprojekter til en værdi af over 250 mio. US\$) og Verdensbanken (40 US\$). Blandt Tracecas resultater i 1999 kan nævnes:

- Færgefarten på vejen mellem Baku og Aktau blev genåbnet i juni, således at hastende fragt fra Baku til Kasakhstans oliefelter samt anden fragt nu hurtigt kan komme videre fra havnene og nå frem til bestemmelsesstedet med et minimum af forsinkelser. Man er endvidere nået langt med planerne om at genopbygge havnefaciliteterne i Aktau, således at også jernbanefærger kan benytte havnen, muligvis allerede fra år 2000. Genåbningen af jernbanefærgefarten er resultatet af et møde i begyndelsen af juni i Aktau mellem transportministrene for Georgien, Aserbajdsjan og Kasakhstan samt repræsentanter for Traceca, hvor der blev opnået enighed om vilkårene for færgedriften.

- I april deltog præsidenterne for Aserbajdsjan, Georgien og Ukraine i indvielsen af olieterminalen i Supsa og jernbaneterminalen ved færgenhavnen i Poti, Georgien, som markerede den vellykkede afslutning af Traceca-projektet vedrørende konstruktion og anlæg af jernbanefærgefaciliteter i havnen i Poti.

Transport og telekommunikation: Tacis har også støttet andre transportprojekter end Traceca:

- Ring Syd-luftruter, som fremmer sikre og effektive flyvninger i Ring Syd-regionen; dette er anden fase af et projekt, der tilbyder kurser til visse flyveledere fra regionen samt rådgivning om indenlandsk luftfart
- Transeuropæiske net (TEN): støtte til de vestlige NUS-partnere, der er involveret i de transeuropæiske netkorridorer II og IX samt det pan-europæiske transportområde ved Sortehavet (PETrA), således at de kan deltage i TENs strukturer, især TINA-sekretariatet (Transport Network Needs Assessment); projektet omfatter ligeledes uddannelse i transport af farligt gods
- Telekom-standardisering og certificering: en udbygning af et tidligere mellemstatsligt projekt vedrørende etablering af testcentre, der anvender de europæiske standarder for afprøvning og certificering af teleterminaludstyr i Rusland og Ukraine.

Miljø: NUS er begyndt at behandle miljøspørgsmål på et mellemstatsligt niveau med støtte fra programmet. De fleste af de større miljøproblemer i NUS, især problemerne med luft- og vandbåren forurening, er af mellemstatslig karakter og kræver derfor samarbejde mellem landene. Det er vigtigt at forbedre miljøstandarderne ikke alene af samfunds- og sundhedsmæssige årsager, men også fordi det er nødvendigt at anvende internationale miljøstandarder for at fremme den internationale handel. Og internationale finansieringsinstitutter kræver ofte overholdelse af internationale miljøstandarder som betingelse for at finansiere projekter. En forbedring af energinettene indebærer også en gennemgang af energieffektivitetsstrategierne – som har særlig betydning i NUS, hvor forældet teknologi og praksis samt u hensigtsmæssige prisfastsættelsespolitikker er skyld i et stort energispild.

Der er med støtte fra Tacis blevet identificeret en række miljøproblemer under udarbejdelsen af de nationale miljøhandlingsplaner (NEAPer), der herefter søges løst ved at implementere disse programmer ved hjælp af lokalt og internationalt finansierede investeringer.

De regionale miljøcentre indgår i et projekt, der udspringer af internationale aftaler (især miljøministrenes erklæring i Sofia i 1995), og hvis gennemførelse samordnes med andre donorer, herunder USAs, parallelle projekter. I 1999 nåede man frem til tredje fase af projektet, der har gjort centrene til uafhængige nonprofitorganisationer, som giver offentligheden adgang til miljøinformation og rådgiver centrale og lokale myndigheder. Tacis støtter såvel driften af centrene som projektaktiviteter. Et nyt center, der skal dække Centralasien, er under oprettelse.

I lighed med infrastrukturprojekter er mange miljøprojekter meget omfattende projekter med budgetter, der langt overstiger de midler, Tacis har til rådighed. Derfor er en stor del af Tacis' finansiering af miljøforbedringer koordineret med investeringsprojekter fra andre donorer eller internationale finansieringsinstitutter. Derved kan Tacis bane vej for investeringerne ved at gennemføre feasibilityundersøgelser og pilotprojekter som en forløber for større projekter finansieret af andre kilder.

Tacis har endvidere gennemført et testprogram for fødevarer som reaktion på Ukraines, Belarus' og Ruslands frygt for, at forureningen som følge af Tjernobyl-ulykken skal få alvorlige konsekvenser

såvel for miljøet som for indbyggernes sikkerhed og sundhed. Projektet støtter udarbejdelsen af nationale planer for anvendelse af HACCP-vurderinger (Hazard Analysis Critical Control Point) samt gennemførelse af et pilotprojekt hos tre fødevarerfabrikker, der efterfølgende vil blive certificeret af et EU-godkendt organ.

Retlige og indre anliggender: Tacis søger at styrke NUS' muligheder for at håndtere retlige og indre anliggender effektivt gennem en målrettet teknisk støtte og andre egnede foranstaltninger. Dette vil øge samarbejdet både mellem NUS-landene indbyrdes og mellem NUS-landene og EU og vil få afgørende betydning for den handelsfremmende indsats. Hidtil er der især blevet fokuseret på støtte til bekæmpelse af illegal narkotikaproduktion og -handel i Kaukasus og Centralasien.

Det mellemstatslige program har også omfattet støtte til erhvervslivet. F.eks. tilbød EUs Kontor for Bankuddannelse og Omstruktureringsrådgivning (EBTRA II) gennem hele 1999 banksektoren kurser og rådgivning via seminarer, workshops og konferencer. Kontoret er for tiden også i gang med at opdatere og udsende undervisningsmateriale fremstillet til brug for et tidligere EBTRA-projekt samt en styrkelse af det net af finansieringsinstitutter, der er etableret med støtte fra Tacis. Kontoret hjælper endvidere bankforeninger med at udvikle sig til at blive reelt uafhængige, demokratiske og repræsentative institutioner og skabe bedre faglige kontakter mellem EUs bankforeninger og bankforeningerne i NUS. EBTRA II støtter finansielle uddannelsesinstitutioner og bankforeninger, der allerede er involveret i Tacis-projekter.

Handlingsprogram

Det seneste mellemstatslige handlingsprogram viderefører Inogates og Tracecas vigtigste projekter ved at etablere "links", der giver mulighed for transport og energioverførsel i NUS og mellem NUS-landene og EU. Et andet netprojekt skal forbedre radionavigationssystemet i Sortehavet. Handlingsprogrammet omfatter tre miljøprojekter, nemlig et fælles flodforvaltningsprojekt, der skal reducere forureningen i floderne Seversky Donez (Rusland/Ukraine), Tobol (Rusland/Kasakhstan), Kura (Georgien/Aserbajdsjan) og Pripyat (Belarus/Ukraine); støtte til fase II af de nationale miljøhandlingsprogrammer i hvert enkelt NUS-land med henblik på gennemførelse af miljøprogrammer; og endelig et biodiversitetsprojekt i den vestlige Tien Shen-region, der vil forbedre Kirgisistans, Kasakhstans og Usbekistans muligheder for at forvalte de naturlige ressourcer. Inden for retlige og indre anliggender vil Tacis støtte bekæmpelsen af illegal narkotikaproduktion og -handel. Det vil tillige blive overvejet at støtte indvandrerprojekter og projekter vedrørende hvidvaskning af penge.

Det mellemstatslige handlingsprogram for 1999 blev finansieret ved et EU-tilskud på 31 mio. EUR, der blev fordelt som følger blandt de forskellige sektorer (i mio. euro):

Netværk:

Energi – Inogate	10,0
Transport and telekommunikation – Traceca	9,0
Miljø	8,5
Retlige og indre anliggender	3,5
I alt	31,0

Nuklear sikkerhed

Efter Tjernobyl-ulykken har EU beskæftiget sig meget med spørgsmålet om nuklear sikkerhed i Centraleuropa og NUS. Mange af de reaktorer, der er i drift i området, har en forældet konstruktion, og disse landes sikkerhedskultur og reguleringsmekanismer betragtes ikke som værende af højeste standard. Derfor er der siden Tacis-programmernes start blevet anvendt store beløb – hidtil næsten 700 mio. EUR – på nukleare sikkerhedsprogrammer i de fire lande, hvor der er atomkraftværker i drift (Rusland, Ukraine, Armenien og Kasakhstan). Tacis' aktiviteter har været koncentreret om håndtering af to forskellige situationer. For det første har Tacis støttet opgraderingen af de nyere værker, som det er muligt at opgradere til internationale sikkerhedsstandarder. For det andet har Tacis hvad angår ældre atomkraftværker, som det er nødvendigt at lukke, hjulpet med planlægningen af lukningen og sørget for opretholdelsen af et tilstrækkeligt sikkerhedsniveau, indtil lukningen er sket.

Det er klart, at omkostningerne ved sådanne aktioner og ved at finde alternative energikilder til de lande, der er afhængige af atomkraftværker, er meget store, og de Tacis-midler, der er til rådighed, udgør blot en lille brøkdel af det samlede behov. Ved at fremme udvekslingen af oplysninger i Centraleuropa og NUS (via Phares program for nuklear sikkerhed) kan alle de lande, der har sovjetfremstillede reaktorer i drift, imidlertid opnå fordel af de af Tacis finansierede aktiviteter. Den indsats, hele det internationale samfund og ikke kun de europæiske lande gør for at få Tjernobyl lukket, støttes også i væsentligt omfang af Tacis. I 1999 udgjorde tilskuddet til EBRDs afskærmningsfond (Shelter Fund) for Tjernobyl 40 mio. EUR, hvortil kom bevillingerne til de Tacis-projekter, der vedrørte tiden før lukningen af reaktorerne.

Tacis' 1999-program for nuklear sikkerhed fokuserede på et begrænset antal større aktioner omfattende fortsat støtte på stedet, konstruktionssikkerhed, støtte til de regeludstedende myndigheder, håndtering af brugt brændsel og radioaktivt affald samt støtte til implementering af hensigtserklæringen om lukningen af Tjernobyl:

- Yderligere støtte til lukning af reaktor 1, 2 og 3 på atomkraftværket ved Tjernobyl. På Tacis' budgetter for 1995/1996 var 38,5 mio. EUR blevet øremærket til de faciliteter til brug for indsamling, behandling og bortskaffelse af fast affald, der er nødvendige som forberedelse til lukningen. 1999-bevillingerne blev afsat til den "kortvarige bortskaffelsesfacilitet" og til forlængelse af kontrakten med EUs og Ukraines Tjernobyl-støttegruppe (OSAT), som fører tilsyn på stedet med de af EU finansierede projekter og koordinerer disse med lukningsprojekter, der finansieres af andre donorer
- Projekter til løsning af problemerne i den nordvestlige del af Rusland, hvor brugt atombrændsel fra undervandsbåde og isbrydere samt radioaktivt affald udgør en stor risiko for indbyggerne og miljøet i det arktiske område. Projektet tager sigte på at yde Rusland den tekniske hjælp, der er nødvendig for at opdatere den russiske strategi og overvåge dennes gennemførelse, og på at gennemføre feasibilityundersøgelser med henblik på rensning af områderne ved Gremikha og Andreeva Bay
- Videreførelse af hjælpen på stedet i Rusland og Ukraine for at sikre færdiggørelsen af samtlige aktiviteter, der er iværksat som led i tidligere programmer, især opfølgningen af tidligere projekter vedrørende levering af udstyr.

Sammenlignet med tidligere år havde programmet et begrænset omfang som følge af EUs engagement i afskærmningsfonden for Tjernobyl og et ønske om ikke at starte nye projekter i

områder, hvor der er en ”pukkel” af uafsluttede programmer. Bevillingen af de 23 mio. EUR til Tacis’ 1999-program for nuklear sikkerhed blev først godkendt i december 1999.

Grænseoverskridende samarbejde

Programmet for grænseoverskridende samarbejde (Tacis Cross-border Cooperation – CBC) finansierer aktiviteter af grænseoverskridende karakter dels mellem NUS og EU, dels mellem NUS og centraleuropæiske lande. Programmet fokuserer på aktiviteter med grænseoverskridende virkninger, som støttes af partnere på lokalt eller regionalt plan i EU eller de centraleuropæiske lande, og som supplerer andre EU-programmer på samme område, som f.eks. Phare og Interreg. Et styrket grænseoverskridende samarbejde er med til at sikre stabilitet, især hvor forskellen i de respektive landes levestandarder er ekstremt stor. Det er endvidere vigtigt at udvikle en effektiv grænsekontrol, og gennem kontakter over grænserne bliver det muligt at løse alvorlige miljøproblemer i grænseområderne. Programmet fokuserer derfor på støtte til trafik over grænserne, miljøprojekter og økonomiske projekter samt mindre lokale projekter. Under CBC-programmet kan støtten ydes i form af rådgivning, uddannelse, studierejser, infrastruktur samt udstyr. Identificeringen og forberedelsen af aktiviteterne vil, hvor det er hensigtsmæssigt, finde sted på regionalt og lokalt plan, mens de nationale myndigheder fortsat vil deltage i aktiviteter af national betydning, som f.eks. trafik over grænserne.

Trafik over grænserne: For at mindske trafikøerne er det nødvendigt at kombinere trafikstyring med en effektivisering af toldkontrollen ved grænserne for gods og private rejsende, herunder immigrationsprocedurer, dyrlæge- og plantesundhedskontrol, forebyggende foranstaltninger samt forbindelser mellem de to sider af grænsen. Der er iværksat udbud vedrørende anlægsarbejder og vedtaget nye procedurer for tilsyn og indkøb, der lægger en meget større del af ansvaret over på NUS. Feasibilityundersøgelser er igangsat til brug for detailplanlægning af nye grænseovergange som f.eks. ved den overbelastede Brest-Terespol-overgang mellem Polen og Belarus.

Miljø: Ud over at være bevidste om det klare behov for grænseoverskridende samarbejde om bekæmpelse af forurening og forbedring af naturbevarelsen har Europa-Parlamentet, EU-medlemsstaterne samt NUS-landenes regeringer selv udvist politisk interesse for miljøspørgsmål, og de er alle enige om at understrege, at miljøhensyn skal have en vigtig plads i Tacis-CBC-programmet.

Økonomi: Der er ofte meget store forskelle mellem levestandarderne i to nabolande. Derfor er en af prioriteterne i Tacis-CBC-programmet en styrkelse af samarbejdet mellem samfundene/forretningspartnere på hver sin side af grænsen som grundlag for en bæredygtig økonomisk og social udvikling. Midlet skal være det nævnte samarbejde samt udvikling af erhvervslivet på begge sider af grænsen, hvilket vil medføre en udvikling af erhvervslivet i de pågældende regioner, når indsatsen kombineres med etablering af forbindelser mellem grænseværk samt med miljøforbedringer.

Mindre projekter: Tacis’ CBC-program støtter det grænseoverskridende samarbejde mellem lokale og regionale myndigheder og omfatter lokalsamfundene i NUS’ vestlige grænseregioner og er et vigtigt middel til forbedring af de grænseoverskridende relationer på græsrodsniveau.

Handlingsprogram

Det seneste Tacis-program for grænseoverskridende samarbejde (fra 1999) omfattede følgende nye projekter:

- Grænseovergange:
 - Rusland – fra Kaliningrad til Litauen og Polen og mellem Ivangorod og Narva i Estland. Disse tre grænseovergange har alle til formål at forbedre adgangen til Kaliningrad (nødvendigt når sandsynligheden for, at nabolandene vil tiltræde EU i de kommende år, tages i betragtning) og udgør en del af “Via Baltica”, der er en færdselsåre i de transeuropæiske net
 - Ukraine – færdiggørelse af Jagodin-overgangen
 - Moldova – færdiggørelse af anlægsarbejderne ved Leushen-overgangen og påbegyndelse af arbejderne ved Giurgiulesti-overgangen på grænsen mellem Moldova, Rumænien og Ukraine.
- Miljø:
 - Reduktion af vandforureningen i Niemen-flodens bækken mellem Belarus og Litauen for at sikre vandforsyningen
 - Forbedring af den grænseoverskridende ordning for naturbevarelse i Verkhovyna ved Ukraines vestlige grænse for at bevare regionens særlige biologiske og landskabsmæssige diversitet.
- Menneskelige ressourcer:
 - Udvikling af den grænseoverskridende turisme i den russiske Barents-region for at fremme en bæredygtig økonomisk og social udvikling i regionen.

Der blev ydet 20 mio. EUR i tilskud til programmet for 1999, fordelt som følger (i mio. euro):

Grænseovergange	12,0
Miljø	3,4
Menneskelige ressourcer	1,1
Programmer for mindre projekter	3,5
I alt	20,0

Programmer for mindre projekter

Gennem særlige mellemlid har Tacis også gennemført programmer for mindre projekter, der har til formål at samle mindre projekter af samme type under én ”paraply”. Disse programmer giver Tacis mulighed for at yde skræddersyet og meget målrettet støtte til imødegåelse af specifikke ansøgninger på lokalt plan som et supplement til den “top-down” form for støtte, der ydes gennem regeringer og regeringsorganer. Modtagerne er ofte ikke-statslige organisationer, lokale myndigheder, ”hjælp til selvhjælp”-organisationer eller fonde. Støtten varierer meget: fra politisk rådgivning på højt niveau til udveksling af lærere, fra støtte til udsatte grupper til overførsel af knowhow om håndtering af kommunalt affald og fra udvikling af den private sektor til videnskabeligt samarbejde. Støtten styres bl.a. af Europa-Kommissionens delegationer i NUS og af

Kommissionen i Bruxelles. Men fælles for alle former for støtte er Tacis-mekanismens fleksibilitet, der gør det muligt at yde støtten dér, hvor behovet opstår, med en hurtighed og præcision, som kun få internationale støtteprogrammer kan efterleve. I 1998-1999 modtog programmerne for mindre projekter i alt 104,95 mio. EUR fra budgettet for de nationale programmer.

To former for støtte:

Programmet for politisk rådgivning og ESSN (europæisk netværk for seniorservice) er eksempler på programmer for mindre projekter, hvor Tacis-støtten bevilges til et overordnet formål, og hvor organisationer i modtagerlandene fremsætter forslag om mindre initiativer eller ansøger om generel støtte til det overordnede formål.

En anden form for støtte ydes gennem Tacis-centrene for erhvervskommunikation eller Det Internationale Center for Videnskab og Teknologi, der etableres i modtagerlandene og bygger helt eller delvis på Tacis-finansiering og –knowhow. Lokale organisationer kan derefter indgive støtteansøgninger til disse centre. Tacis' finansiering vil eventuelt ophøre efter etableringen af centrene, men disse skal dog fortsat opretholdes for at betjene lokale aktører.

Indsatsen i henhold til programmerne for mindre projekter omfattede:

* **programmet for politisk rådgivning** – som dels yder støtte, ofte med kort varsel, til højtstående politiske beslutningstagere på områder som f.eks. “opfyldelse af betingelserne for at tilslutte sig WTO” eller “lovgivning om finansielle tjenester”, dels er behjælpeligt med at udgive uafhængige publikationer som f.eks. serien “Økonomiske tendenser”, der trykkes i Armenien og Belarus

* **programmer vedrørende det civile samfund** – som f.eks. venskabsaftaler mellem byer, der hjælper lokale og regionale myndigheder med at forbedre de administrative og tekniske tjenester og former for praksis ved at etablere forbindelser til forvaltningerne i EUs medlemsstater. Embedsmænd fra modtagerlandene skal besøge myndighederne i venskabsbyen og efter hjemkomsten gennemføre et fælles reform- eller omstrukturingsprojekt med bistand fra en EU-embedsmand eller –ekspert

LIEN (Link inter-European NGOs) er et andet program for det civile samfund, der gennemføres sammen med Phare, og som tager sigte på at stimulere borgernes initiativ og styrke NGO-strukturen i NUS-landenes sociale sektor

* **uddannelsesprogrammer** – inkl. Tempus-programmet, som hjælper NUS-landenes universiteter med at etablere kontakt med europæiske universiteter for at fremme en omstrukturering og udvikling af de videregående uddannelser i Tacis-landene. Projekterne, der foreslås af universiteterne i NUS i samarbejde med universitetspartnere i EU, fokuserer især på økonomi, jura, internationale relationer, samfundsvidenskab og universitetsledelse. *Det Fælles Wien-Institut* tilbyder kurser i økonomi- og finansstyring samt forvaltning og støttes af Tacis

* **programmer for virksomhedsstøtte** – inkl. *programmet om produktivitetsinitiativer* (nu afløst af *programmet for lederuddannelse*), som hjælper med at ændre ledelsessystemer og –processer i virksomhederne og støtter den generelle overgang til markedsøkonomi. Programmet giver ledere ti ugers praktisk erfaring i EU-virksomheder med opfølgingsseminarer i Bruxelles, når lederne har haft mulighed for at udnytte deres nye viden i hjemlandet. Arbejdstilknytningsprogrammet er en tilsvarende ordning for mindre virksomheder og omfatter ”praktik” af tre ugers varighed

Det Europæiske Netværk for Seniorservice (ESSN) tilbyder ligeledes virksomhederne i modtagerlandene knowhow, men i form af rådgivning med en varighed på en måned eller mere fra pensionerede EU-ledere, som udstationeres til virksomhederne for at varetage specifikke opgaver med det primære formål at gøre privatiseringen og omstruktureringen til en succes

Joint Venture-programmet fremmer produktive investeringer i NUS ved at oprette og udvikle joint ventures og stimulere udviklingen af en konkurrencedygtig privat sektor. Programmet hjælper med at etablere kontakter og omfatter herudover feasibilityundersøgelser, uddannelse og teknologioverførsel samt direkte finansiering og støtte

* **programmer vedrørende regeringstjenester**, som nu er ved at blive integreret i *programmet for politisk rådgivning*; de områder, der dækkes, er bl.a.:

- toldområdet, hvor målet er at udvide det nationale indtægtsgrundlag og hjælpe med at bekæmpe ulovlige aktiviteter som f.eks. svig samt illegal handel med narkotika eller nukleart materiale
- statistikker, idet alle landene i det tidligere Sovjetunionen har behov for at forbedre deres evne til at udarbejde de statistikker, der kræves i en markedsøkonomi for at muliggøre nøjagtige økonomiske og sociale analyser
- beskyttelse af den intellektuelle ejendomsret, der er af afgørende betydning, når udenlandske investeringer skal tiltrækkes og teknologioverførsler fremmes; aktiviteterne omfatter en gennemgang af gældende lovgivning og håndhævelsmulighederne, hjælp til at få nye systemer til at fungere, bevidstgørelse af offentligheden om fordelene ved beskyttelse af den intellektuelle ejendomsret samt støtte til opbygning af egnede databaser
- beskyttelse af den industrielle ejendomsret, der ligeledes fokuserer på lovgivning og håndhævelse.

Andre Tacis-programmer

Blandt andre Tacis-initiativer, som formelt ikke er programmer for mindre projekter, men dog ofte bliver placeret under samme "paraply", kan nævnes Bistro-faciliteten, som yder støtte på indtil 100 000 EUR til mindre projekter rækkende fra uddannelsesseminarer til ekspertrapporter og pilotprojekter. Bistro forvaltes lokalt af Europa-Kommissionens delegationer og har indtil nu været i gang i Rusland, Ukraine, Georgien, Kasakhstan og Armenien. Der udarbejdes et særskilt budget for hvert af de deltagende lande, og de støttede Bistro-projekter skal være i overensstemmelse med Tacis-programmets overordnede mål for det pågældende land.

Under Bangkok-faciliteten anvender Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) Tacis-støtten til at hjælpe med at forberede og gennemføre investeringer. Mange NUS-partnere har ikke de strukturer, der er nødvendige for at sikre investeringer fra udlandet, således at den støtte, EBRD kan yde disse lande, ellers formentlig ikke ville blive ydet. Bangkok-faciliteten yder støtte til aktiviteter som f.eks. investeringsanalyser samt til de tekniske, økonomiske, finansielle og miljømæssige aktiviteter, der er nødvendige for at kunne udvise "rettidig omhu" og som skal være på plads, før EBRD kan investere i et projekt. De nævnte aktiviteter finansieres af Tacis og administreres af EBRD. Til illustration kan nævnes, at hver euro, Tacis bidrager med under Bangkok-faciliteten, fører til en EBRD-investering på ca. 50 EUR. I 1999 bidrog Tacis med 23 mio. EUR til Bangkok-faciliteten.

Tacis støtter endvidere etableringen af en række net i NUS-landene, som med tiden skal blive "selvbærende". Netene omfatter centre for virksomhedsstøtte forskellige steder i Rusland, centre for erhvervskommunikation i de fleste af regionens lande samt kontorer for udvikling af små og mellemstore virksomheder (SMEDAs). Efterhånden som disse net bliver mere etableret, udfases Tacis-støtten til nettene.

På det videnskabelige område støtter Tacis Det Internationale Center for Videnskab og Teknologi i Rusland (ISTC) samt Centret for Videnskab og Teknologi i Ukraine (STCU). Begge disse centre tager sigte på at skaffe arbejde på højt niveau til videnskabsmænd i NUS, således at deres knowhow og erfaring ikke går tabt som følge af deres udvandring fra regionen. Indsatsen har især til formål at tilskynde videnskabsmænd, som tidligere arbejdede med sovjetiske våbenprogrammer, til at bruge deres viden til fredelige formål. I 1999 bevilgede Tacis ca. 17 mio. EUR til ISTC og ca. 3 mio. EUR til STCU.

EVALUERING

Den systematiske evaluering af Tacis begyndte i 1997 med offentliggørelsen af den foreløbige evalueringsrapport for programmet. Siden da er der iværksat mere detaljerede evalueringer om bestemte sektorer, lande eller instrumenter omfattet af Tacis. I 1999 var der iværksat evalueringer af Kommissionens og Europarådets særlige fælles program for Rusland og Ukraine, LIEN-programmet, det mellemstatslige miljøprogram, toldprogrammet, Inogate-programmet, programmet vedrørende Kasakhstan's private sektor, programmet om nuklear sikkerhed, fødevarehjælpen til Rusland samt landeprogrammerne for Rusland, Moldova og Aserbajdsjan. De færdige evalueringsrapporter findes på SCRs websted på Europa-serveren (http://europa.eu.int/comm/scr/index_en.htm).

Denne løbende evaluering af de forskellige dele af Tacis-programmet har til formål at identificere såvel Tacis' succeser som de aktiviteter, der har været mindre vellykkede, således at erfaringerne (gode og dårlige) kan udnyttes i forbindelse med fremtidige aktiviteter. Men for et program af Tacis' omfang og med Tacis' mål er evaluering også et vigtigt middel til at orientere de forskellige beslutningstagere om de skiftende behov "i marken". En del af de vellykkede aktiviteter behøver ikke at blive gentaget, når først de er afsluttet, mens andre aktiviteter måske egner sig til en gentagelse i andre rammer. Tacis omfatter 13 forskellige lande, som hver især gennemløber en nogenlunde parallel udviklingsproces, men i forskellige hastigheder og ved brug af forskellige metoder. Ved en effektiv evaluering kan det sikres, at problemer vedrørende udformning og gennemførelse af programmer, der opstår i et land, ikke gentages i andre lande.

To af de seneste evalueringer, som vedrører to yderst forskellige Tacis-programmer, viser, hvilken typer erfaringer der kan opnås, og hvorledes evalueringen kan bidrage til den efterfølgende programmering og projektgennemførelse:

Evalueringen af Tacis i Rusland

I evalueringen af Tacis i Den Russiske Føderation for perioden 1991-1999, der blev offentliggjort i begyndelsen af 2000, konkluderes det, at Tacis var yderst relevant i de første faser af overgangen, hvor interessen for grundlæggende vestlige ledelseskoncepter og -teknikker var stor, og hvor vigtige strukturelle processer som f.eks. privatisering gik i gang. Fra 1994 og frem blev overgangsprocessen imidlertid meget mere kompleks, og der opstod problemer og modstand. Kendskab til vestlige metoder og procedurer blev mindre vigtigt end behovet for at forstå og løse de særlige russiske problemer. I evalueringen anbefales det, at Tacis griber problemerne an på en ny måde og bl.a. styrker sin rolle som et instrument for partnerskabet mellem EU og Rusland og

indfører nye instrumenter som f.eks. venskabsbyer og netværk. Hovedkonklusionen var, at de fleste af midlerne var anvendt til privatisering og omstrukturering af virksomheder samt uddannelse, mens der blev bevilget færre beløb til styrkelse af de forskriftsmæssige rammer og demokratiet. De fleste af programmerne var baseret på overførsel af knowhow fra europæiske konsulenter til russiske støttemodtagere. Omvendt var partnerskaberne begrænset til specifikke projekter, og der blev kun lejlighedsvis gjort en indsats for at fremme processen. Programmet påvirkede dog den politiske dialog med regeringen omkring uddannelse (stor påvirkning), styreformer (mellemstor påvirkning) og omstrukturering af virksomheder og opbygning af de institutionelle og lovgivningsmæssige rammer, der er nødvendige for en markedsøkonomi (lille påvirkning). Disse konklusioner blev indarbejdet i udkastet til ny Tacis-forordning.

Evaluering af ESSN

I en evaluering af det europæiske netværk for seniorservice (ESSN), som giver pensionerede EU-ledere mulighed for at blive udsendt til virksomheder i NUS og lede kortvarige projekter, konkluderes det, at netværket har ydet SMVer en værdifuld direkte støtte, og at ESSN-budgettet bør forhøjes. I evalueringen opfordres de ansvarlige til nøje at gennemgå kvaliteten af ansøgningerne og eksperternes kvalifikationer og sikre, at kvalifikationerne matcher behovene. I evalueringen hed det videre, at ESSN-programmet "er et yderst relevant middel til at yde billig, fleksibel og direkte støtte til små og mellemstore virksomheder i NUS. Den knowhow, der stilles til rådighed, er et værdifuldt bidrag til udviklingen af den private sektor på mikroplan. ESSN-besøgene har også skabt vigtige netværk". Den horisontale facilitet har vist sig at være en effektiv model, idet projektet direkte har bidraget til opfyldelse af behovene på græsrodsniveau i NUS-landene.

Bilag – Tildeling af Tacis-midler 1991-1999

- Fig. 1: Bortforpligtede Tacis-midler fordelt på lande 1991-1999 (i mio. euro)
- Fig. 2: Tildeling af Tacis-midler fordelt på sektorer 1991-1999 (i mio. euro)
- Fig. 3: Akkumulerede bortforpligtede, kontraktbundne og udbetalte bevillinger 1991-1999 (i mio. euro)
- Fig. 4: Udbetalinger i hvert af budgetårene 1991-1999 (i mio. euro)
- Fig. 5: Akkumulerede kontrakter og udbetalinger 1991-1999 (%)

• **Fig. 1: Bortforpligtede Tacis-midler fordelt på lande 1991-1999 (i mio. euro)**

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Total
Armenien	2,3	9,6	17,0	0,0	6,0	14,0	0,0	10,0	0,0	58,9
Aserbajdsjan	0,4	12,5	8,0	8,0	6,0	16,0	0,0	26,8	9,5	87,2
De Baltiske Lande*	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0
Belarus	8,9	14,6	9,0	7,0	12,0	0,0	5,0	0,0	0,0	56,6
Georgien	5,0	9,0	6,0	8,0	6,0	16,0	0,0	16,0	0,0	66,0
Kasakhstan	7,7	20,6	14,0	14,0	15,0	0,0	24,0	0,0	23,9	119,2
Kirgisistan	0,7	9,2	10,0	0,0	8,0	0,0	13,0	0,0	12,0	52,9
Moldova	1,1	9,0	0,0	10,0	9,0	0,0	18,0	0,0	19,5	66,6
Mongoliet	0,0	0,0	0,0	8,0	0,0	9,5	0,0	11,0	0,0	28,5
Rusland	212,0	111,0	160,8	150,0	161,2	133,0	132,9	139,7	101,0	1,301,5
Tadsjikistan	0,0	0,0	0,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0
Turkmenistan	0,9	8,8	0,0	8,0	4,0	0,0	11,5	0,0	8,5	41,7
Ukraine	28,7	48,3	43,3	50,5	72,5	76,0	59,0	44,0	46,0	468,2
Usbekistan	1,7	18,8	0,0	15,0	10,0	28,0	0,0	29,0	0,0	102,5
Regionale programmer **	106,0	88,6	172,0	131,5	124,5	152,0	135,0	155,8	129,4	1,194,8
Donorsamordning ***	0,0	34,9	21,0	24,7	40,0	43,0	37,0	43,0	44,4	288,0
Støtte til programgennemførelse ****	6,2	24,0	11,1	21,0	23,0	37,5	34,5	31,9	33,5	222,6
Andet*****	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	11,0	11,9	0,0	0,0	42,9
I alt	396,5	418,9	472,1	469,7	511,2	536,0	481,7	507,2	427,6	4,220,9

*De Baltiske Lande har været omfattet af Phare siden 1992

** Inkl. de mellemstatslige programmer for nuklear sikkerhed og grænseoverskridende samarbejde

*** Inkl. EBRDs Bangkok-facilitet samt Det Internationale Center for Videnskab og Teknologi

****Inkl. samordningsenheder, information, overvågning samt evaluering

*****Inkl. demokratiprogrammet

Fig. 2: Tildeling af Tacis-midler fordelt på sektorer 1991-1999 (i mio. euro)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Total
Nuklear sikkerhed og miljø	53,00	60,00	100,00	88,00	108,00	141,50	98,00	118,53	84,09	851,12
Omstrukturering af statsvirksomheder og udvikling af den private sektor	37,50	79,64	94,46	78,66	72,40	55,20	60,92	61,41	55,05	595,24
Reform af den offentlige forvaltning, sociale tjenester og uddannelse	103,00	42,28	79,91	63,55	99,40	55,70	44,75	73,20	70,57	632,36
Landbrug og fødevarer	79,95	60,54	32,19	41,58	48,33	18,50	26,50	20,10	17,06	344,75
Energi	65,00	38,96	38,00	43,70	42,35	45,80	43,90	38,85	24,70	381,26
Transport	49,80	33,19	32,77	22,80	21,10	43,00	20,70	34,30	20,90	278,56
Telekommunikation	0,00	6,76	6,65	4,10	7,90	6,40	7,30	0,00	15,00	54,11
Politisk rådgivning og programmer for mindre projekter	0,00	37,80	8,00	41,08	0,00	61,01	55,32	25,90	36,00	265,11
Andet*	2,05	0,83	48,02	40,53	48,71	28,39	52,88	10,56	8,88	240,85
Donorsamordning**	0,00	34,88	20,98	24,69	40,00	43,00	37,00	81,62	56,00	338,17
Støtte til programgennemførelse***	6,20	24,03	11,11	20,99	23,00	37,50	34,46	42,77	39,30	239,36
I alt	396,50	418,91	472,09	469,68	511,19	536,00	481,73	507,24	427,55	4.220,89

*Inkl. demokratiprogrammet og "diverse"

**Inkl. Det Internationale Center for Videnskab og Teknologi samt EBRDs Bangkok-facilitet

***Inkl. samordningsenheder, information og overvågning samt evaluering

Fig. 3: Akkumulerede bortforpligtede, kontraktbundne og udbetalte bevillinger 1991-1999 (i mio. euro)

	Forpligtelser*	Justerede forpligtelser**	Kontrakter	Udbetalinger	Efterslæb
	A	B	C	D	E=B-C
1991	396,5	396,5	5,3	0,4	391,2
1991-92	815,4	815,4	208,5	32,5	606,9
1991-93	1.287,5	1.287,2	557,2	212,8	730,0
1991-94	1.757,2	1.757,2	1.071,9	513,1	685,3
1991-95	2.268,4	2.265,7	1.598,9	887,6	666,8
1991-96	2.804,4	2.803,8	2.053,4	1.263,6	750,4
1991-97	3.286,1	3.277,2	2.744,4	1.668,6	532,8
1991-98	3.793,3	3.789,2	3.251,6	2.130,4	537,6
1991-99	4.220,9	4.130,3	3.647,4	2.643,9	482,9

* Disse tal repræsenterer oprindelige forpligtelser og tager ikke hensyn til eventuelle frigørelser efter regnskabsafslutningen

** Disse tal er nettoforpligtelser efter frigørelse af ikke-kontraktbundne bevillinger efter programmernes udløb

Fig. 4: Udbetalinger i hvert af budgetårene 1991-1999 (i mio. euro)

Budget	Udbet. i 1991	Udbet. i 1992	Udbet. i 1993	Udbet. i 1994	Udbet. i 1995	Udbet. i 1996	Udbet. i 1997	Udbet. i 1998	Udbet. i 1999	I alt
1991	0,4	23,4	130,8	114,4	59,8	24,6	7,4	4,1	0,0	364,9
1992		8,7	33,9	118,5	102,1	82,5	27,4	11,2	0,7	385,0
1993			15,6	58,0	109,7	92,3	68,0	49,1	2,6	395,3
1994				9,4	76,3	96,3	104,6	66,2	10,4	363,2
1995					26,6	68,2	124,1	77,7	36,2	332,8
1996						11,9	60,9	106,6	76,4	255,8
1997							12,6	80,2	180,2	273,0
1998								66,7	146,5	213,2
1999									60,5	60,5
I alt	0,4	32,1	180,3	300,3	374,5	375,8	405,0	461,8	513,5	2,643,7

Fig. 5: Akkumulerede kontrakter og udbetalinger 1991-1999 (%)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Akkumulerede kontrakter i % af akkumulerede bortforpligtelser	1,34%	25,57%	43,28%	61,00%	70,49%	73,22%	83,52%	85,72%	86,41%
Akkumulerede udbetalinger i % af akkumulerede kontrakter	7,55%	15,59%	38,19%	47,87%	55,51%	61,54%	60,80%	65,52%	72,54%